

Kassarimaa

Jõuluks

Ellen Niit

Kui talvetime tahab tüüdata,
Siis paras aeg on küünlad süüdata.
Neid ikka süüdatud on kuusepuule,
Kus kiirgab kard ja kumab kuule.
Ja olgu iga küünlaleek kui väike,
Ta hõiskab siiski valjult päike, päike!
See toetab päikest väsinut ja loidu,
Ta küünlatulest loeb me poolehoidu.

2011. aasta Kassaris

Jaanuar

- 10. LEADER infopäev rahvamajas
Lisaks Orjaku küla koduleheküljele
www.orjaku.ee loodi ka küla lehekülg
suhtlusportaal Facebook
- 14. Hiiumaa kultuuri aastapreemia vastuvõtmine
Kassari näitemängutraditsiooni jätkamise eest
Tänuüritus toimus Kõrgessaare Vaba Aja
Keskuses ja autasu käis vastu võtmas „Tantsu-
professori“ näitemängu seltskond.
- 24. Käsitööringi aastapäevapidu rahvamajas
- 29. Toimus Orjakus Mtü Hiiu Moto eestvedamisel
jäärajasõit

Veebruar

- 4. Rahvamajas sai valmis ja sisustatud
loometuba. Ehitas Tonerek OÜ ja sisustas
Reklaamikas.
- 26. Kassari haridusseltsi taasasutamise
16. aastapäev

Märts

- 14. Algasid Orjaku kalasadama I etapi ehitustööd
Käina Vallavalitsuse eestvõttel ka kala-Leaderi
toetusel.
- 16. Kohaliku Omaalgatuse Programmi infopäev
Kärdlas Tuuru majas. Infot käisid saamas
Merike Niimann, Linda Tikk ja Heli Tuisk

Aprill

- 9. Valgu Seltsimajas õpituba teemal „Kuidas
koguda mälestusi ja kirjutada elulugusid”.
Juhendas Tiina Tafenau. Kuulamas olid Tiiu
Kopli ja Merike Niimann
- 18. Uue lipumasti püstitamine rahvamaja ette
„Kemehhi” poolt
- 20. Kassari haridusseltsi üldkoosolek
- 24. Jüriöö jooks egiidi all „Söö mõõdukalt, liigu
piisavalt ja naera südamest!” stardi ja
finišiga Vetsi Talli juures. Lisaks jooksjate neljale
võistkonnale olid kutsutud ka mammad
titevankritega ja kepikõndijad. Paar peret
tuligi! Distsantsid olid kõigile jõukohased. Nagu
juba tavaks saanud, oli osalejaid ootamas
auhinnad, pannkoogid ja saun. Aitäh, Hiiu
Hüljes, kaasa aitamast.

Mai

- 7. „Teeme ära” koristustalgud Kassari rahvamaja
ümber. Tööd tegid: Merike Niimann, Säde
Põllu, Heli Tuisk, Valve Mölder, Vilge Elmi,
Marje Vann, Tristan Paeorg, Inga Mikk,
Hiivi-Liivi Mugamäe, Urve Kääramees,
Reet Kääramees, Ester Tammis, Mati Kalda,
Meelis Mikk, Magnus Tamm, Urmas Lauri,
Tõnis Niimann, Roberta Musso ja Cesare
Bondeo Itaaliast. Koristati õuet, mahalangenud
oksad tehti küttepuidudeks, puhastati võsast
keldri pealne. Maitsva frikadellisupi tegi Tõnis
Niimann, õunamahla tõi Triinu Schneider ja
akordioni mängis Mati Kalda.
„Teeme ära” talgupäeval osales Mtü Hiiu Veis
ja Lammastalgutel Vaemla mõisa pargis suur
osa Kassari saare lambakasvatatajaid koos
pereliikmetega
- 14. Orjaku kevadtalgute I päev, osales 16 inimest.
Halvale ilmale vaatamata korjati prügi
teeäärtest ja korrastati muuli matkaraja
laudteed.
Orjaku Külaseltsi aruandekoosolek Orjaku pubis
Emmaste laadal käis kauplemas Merike
Niimann
Kassari muuseumis avati üheöö näitus „Ridikül
kui naise ilu ja tarbeese läbi sajandi”. Esines
meie ansambel „Õilajad”, luulet luges Tiia Korv.
- 14.05-
31.10 Muuseumimajas taaskord fotonäitus
„Kassarlased kodulävel”
- 15. Pühapäevakooli emadepäeva kontsert
rahvamajas
Orjaku kevadtalgute II päev, osales 20 inimest.
Muudeti ligipääsetavaks Orjaku matkaraja
kadakatevaheline osa
- 16. Ilmus Kassarimaa” nr. 29
- 18.05-
03.09 Käekottide näitus „Ridikül kui naise ilu ja
tarbeese läbi sajandi” Kassari rahvamajas.
Käsitööringi tööde näitusmüük ja loterii.
- 23. Käina kevadlaadal olid kauplemas Jüri Rebane,
Ülle Lorits ja Evi Krumholts
- 27. Hiiu Lehes artikkel Merike Niimann,

28. "Meenutades Kassari Kristust ja tema tütar" Tuulekala festival Orjaku sadamas, kaasa aitas Orjaku Külaselts. Festivali ajal koguti loteriiga külaseltsi sadamaarendusprojektide toetuseks 255 eurot. Kassari jooks

Juuni

10. Kunstiringi näitus Anu Hülgi artikkel Harald Suislepa 90. sünniaastapäevaks "Ta istus, päike ainsaks pärjaks peas" Hiiu Lehes.
12. Harald Suislepa luuleõhtu Kassari muuseumimajas.
13. Kodukant „Hiiumaa“ üldkoosolek Kärddlas. Kohal käisid Merike Niimann ja Linda Tikk
18. KÜSK-projekti kaasamiskava koostamise esimene rahvakoosolek Kassari rahvamajas. Osales 19 inimest. Täika Vetsi Talli ees
22. Orjaku küla jaanituli Eve Viidalepp "Meenutades Kassari suvehiidlasi" Hiiu Lehes
24. Jaanituli Kassari kiigeplatsil. Peaesineja ansambel Ronja. Õhtut juhtis Marko Pille.
25. Pullu Pubis Kassari jaanitule järelepidu. Täika Vetsi Talli ees Kassari kalmistupüha

Juuli

- 1-3. Toimus Hiiu Purjelaeva Seltsi korraldatud paadimatk Orjaku-veere.
2. Täika Vetsi Talli ees
9. Täika Vetsi Talli ees
13. Vabaõhulavastuse „Võsavennad“ esietendus rahvamaja õuel. Autor Tõnis Braks. Lavastaja Raivo Rüütel. Kunstnik Linda Tikk. Helitehnik Karl Gustav Kopli. Pillimehed Arvo Haasmaa ja Mati Kalda. Osades: Ulvi Uusoja, Triinu Schneider, Evi Sadul, Tiivi Lipp, Sander Kopli, Anti Veike, Kalju Hülgi, Toivo Platov ja Hando Kask.
- Etenduse lavaküpseks saamist toetasid Eesti Kultuurkapitali Hiiumaa Ekspertgrupp, Heatahteühing „Lootus“ ja Samaaria Eesti Misjoni Putkaste kauplus.
14. Lauri Saatpalu, Raivo Tafenau ja Peeter Rebase kontsert „Ei kunagi“ rahvamaja saalis
16. Täika Vetsi Talli ees
- 14.-
17. VII Hiiumaa Pärimusmuusikafestival Hiiu Folk
15. Hiiu Folk autorilaulude päev Kassari kiigeplatsil. Esinesid "Orelipoiss", "Bonzo", "Indigolapsed" ning Tarmo ja Toomas Urb.
17. Hiiu Folk. Kassari kabelis andsid kontserdi Merje Kägu ja Jana Abzalón. Käsitöö ja omatoodangu laat Kärddlas vabrikuväljakul. Kauplemas olid Ülle Lorits, Margit Kääramees, Inga Mikk, Jüri Rebane Trahteri Vetsi Tall 15. sünnipäev. Külalisi

200 ringis. Laulis Boris Lehtlaan ja lõunatanud itaallaste puhkpilliorkester andis tunniajase kontserdi. Päeva juhtis Küla Karla.

21. "Võsavendade" teine etendus
22. Hergo Tasuja "Puuriita peidetud aare põriseb jälle" Hiiu Lehes. Lugu Riho Lutteri Otilt leitud ja korrastatud mootorrattast
23. Ansambel „Õilajad“ ja dialoog „Kärddla tohtre toro“ Kalju Hülgi ja Evi Sadula esituses Kaigutsi külapäeval
- Täika Vetsi Talli ees
26. "Võsavendade" kolmas etendus.
27. Ansambli „Õilajad“ ja Tartu maakonna Rannu taidlejate ühiskontsert rahvamaja õuel
30. Täika Vetsi Talli ees

August

4. "Võsavendade" neljas etendus
5. "Lest ja lammmas" õuel puhkpilli õhtukontsert.
- 6-7. Maapäev Läänemaal Roostas, millest võttis osa Ester Tammis, kes osales tööühmas „Väikeettevõtlus maal“. Koos hiidlastega kaeti toidulaud hapupiimapodi, taluleiva ja võiga ning mitut moodi tehtud silkudega. Täika Vetsi Talli ees
- Aseri Puhkpilliorkestri kontsert Vetsi Talli ees.
13. Täika Vetsi Talli ees
14. Marie Underi luuleõhtu Muromaal. Luulet lugesid Anu Hülgi ja Silvia Mälksoo
16. Helja Kaptein "Kassari teatritükid üha rahvarohkemad" Hiiu Lehes
20. Looduslike materjalidega lõngade värvimine. Juhendas Liia Toom
27. Toimus KÜSK projekti II rahvakoosolek Kassari rahvamajas. Osales 31 inimest. Mere- ja armastusluule õhtu Eve Viidalepa suvekodus Mäealuse külas. Muinastulede öö Orjaku sadamas. Täika Vetsi talli ees. Annetatud raha 43.60 läks näitetrupile.

September

2. M. Undusk „Kultuur ei kao kuskile“ Hiiu Lehes Orjaku sadamas sai valmis I etapp ehk kalameeste kai. Toimus laste purjetamisvõistlus ja õhtul suvelõpupidu liukala bändiga. Sadamat arendatakse Käina valla Mtü Orjaku külaselts ja Mtü Orjaku jahtklubi koostöös.
3. "Võsavennad" viiendat korda. Kokku käis etendust vaatamas 780 inimest.
5. Raamatu kinkimine põhikoolilõpetajale, Oliver Nurk ja koolitee alustajatele, Kermo Platov.
6. Helja Kaptein "Orjaku kalameeste kai valmis varem" Hiiu Lehes
17. KÜSK projekti III rahvakoosolek Kassari rahvamajas, osales 11 inimest.

Oktoober

1. Hiiumaa külade päev Käinas

18. Hiidlaste Koostöökogu üldkoosolek. Kassari haridusseltsi esindasid Tiiu Kopli ja Heli Tuisk
29. Orjaku pubis külaseltsi korraldatud õppepäev „Kohalik toit enne ja nüüd“. Juhendas Õie Laksberg, osales 11 inimest.

November

4. Orjaku külaseltsi 5. aastapäev
6. Orjaku pubis külaseltsi korraldatud õppepäev „Orjaku meene“, mida juhendasid Mae Kivilo ja Helgi Põllo, osalejad 11.
8. Harda Roosna „Orjaku sadama edulugu jõudis Brüsselisse“ Hiiu Lehes
10. Hillar Kuke reisiraamatu „Olen tohtinud hingata tuult vabal merel“ esitlus Kärkla Linnavalitsuse galeriis.
18. Kassari rahvamaja taidlejate garderoob sai, sisustuse valmistas Reklaamikas. Tekstiilid kudasid Ülle Lorits ja Merike Niimann, õmblustööd tegi Inga Mikk, vaha andis Jüri Rebane.
26. Ansambli „Õilajad“ 7.aastapäeva kontsert Vetsi Tallis. Laulavad Valve Mölder, Elli Rüütel, Asta Hollmann, Vilja Saar, Anu Tüll, Marianne Aug, Kallu Rebane, Kalju Hülj. Juhendab Maie Ruuber.
27. Orjaku pubis külaseltsi korraldatud viltimise õppepäev, mida juhendas Kaili saarna. Osales 11 inimest.

29.11-

- 31.12 Maret Vähejausi looduslikest materjalidest päkapikkude näitusmüük Maret'i taimeaia poes ja salongis „Lorett“ Käinas.

Detsember

3. Igapäevase riietuse uuendamine lihtsate vahenditega. Juhendas Liia Toom.
6. Kodukandi üldkoosolek Hiiumaa ühisvalla asjus Vetsi Tallis
10. Kassari poe avamine endise Mõisa poe asemel. Omanik Mainegrupp OÜ.
12. Kassari käsitöö sai oma logo. Ideekonkursile saabus 9 ideed kahelt autorilt. Võitis töö, kus põhimotiiviks oli Kassari küüdustriibustik, mille valgele triibule kirjutatud „tehtud Kassaris“. Autor Merike Niimann.
- 16.-
17. Käsitöö ja omatoodangu laat Kärkla Kultuurikeskuses. Kauplemas olid Ülle Lorits, Maret Vähejaus, Merike Niimann, Margit Kääramees ja Vetsi Tall
22. Ansambli „Õilajad“ kontsert Putkaste Samaarias
23. Ilmus „Kassarimaa“ nr. 30
24. Kassari Pühapäevakooli jõulupuu rahvamajas Jõulujumalateenistus Kassari kabelis koos ansambliga „Õilajad

Kolhoosi raamatupidaja 1949-1969

Elmar Hollmann

Minu elu üksiktalupidajana kestis vaid veidi üle kahe aasta, kuid need aastad olid hästi töörohked. Kuna vend kutsuti sõjaväe ajateenistusse siis kogu talutöö langes minu õlgadele. Vastutusrikkaim töö oli käsitsi teravilja külv millest olenes kogu järgnev saak. Õppida tuli ka ilma kõrvalise abita hobust rautama. Abiks tuli käia tädil maharimisel, heina ja kütte varumisel. Männi perega kahasse tegime heina Aadmal ja Valgu lähedal minu ema ja Männi Liisa vanematele kuuluvatel heinamaadel.

Hobiks oli kalapüük suvel põhja-õngedega, talvel undadega jääalune püük. Alustasin Piibunina lähedalt. Ilmade külmenedes kala hakkas rannast kaduma ja undadega tuli järjest kaugemale minna. Lõpuks olin teisepool Hundi rahusid.

Kalda Aaser võttis enda peale Muhus Vaadu elamule rookamise ehituse. Olin Aaserile abiks, tasuks saime kala mille Kassaris rahaks tegime. Muhulased ei söönud tuulehaugi, kõik mis mõrda oli sattunud visati merde tagasi. Meie olime õnnega koos kui muhulastel mõrras haugi oli need sai räime ostul kauba peale.

Mõeldes tolle aegsele elule olin äkki silmitsi sõja järel kajaga mis tabas Metsalõuka peret.

Rudolf Kirsi leidis kusagilt mingi lõhkekeha arvatavasti miini mille rumalusest tassis koju ja köögi põrandal hakkas selle kallal urgitsema kusjuures lapsed-poeg ja tütar olid samas uudishimutsemas. Tagajärg oli teadagi milline. Kõlas võimas plahvatus mis oli kuulda kogu külas. Mina jooksin otse üle põldude sündmuskohale. Avanev pilt oli kohutav-masendav. Uksed – aknad puru, maja sein nurgatappidest välja vajunud, köögi seinad, laed täis

verd ja lihatompe-kõik kolm hukkunud.

Kõrval tubades viibinud isa, ema ja abikaasa pääsesid imekombel eluga. On vaid aimatav mis neil tuli läbi elada saates koduõuest viimsele teekonnale kolm lähedast.

Alustada tuli uue elamu rajamisega, senine oli taastamiskõlbmatu. Appi tuli kogu küla ja suguselts. Minagi käisin uue elamu tarbeks palkide veol. Uue elamu valmimiseni elati saunas.

Oma elu jättis ka Kalda Richard Orjakus mingi lõhkekeha plahvatuse tulemusena.

Jääb arusaamatuks milleks oli vaja maareformi kus talunikele väljastati maa-põlise kasutamise aktid tehes samaaegselt ettevalmistusi sundkollektiviseerimiseks. Kolhoosi propaganda üha tugevnes. 1948.a. korraldati vabariigi tasandil ekskursioon Mustamere äärde „Salme“ kolhoosi. Aadleri lähedal peamiselt eestlastega asustatud Salme ja Sulevi küla baasil loodud kolhoos oli suhteliselt jõukal järjel. Peamine tuluallikas puuvilja- ja viinamarja kasvatus.

Individuaal tasandil lisaks loorberi kasvatus. Kassarit esindas ekskursioonil Priidu Nittim kes väitis, et kõik oli tasemel kuid õppida sealt midagi polnud kuna põllumajandusega meie mõistes ei tegeldud.

Kolhoosi teema leidis vastuvõtliku pinnase Orjaku talunike hulgas. Esimesed avaldused laekusid 1948.a. juulis. Kolhoosile pandi alus 18. dets. sassa toas (Holsmer) kuhu kogunes 12 perest 16 asutaja liiget. Kolhoosi nimeks sai „Mere“. Võeti vastu põhikiri ja valiti juhatus Valter Teesalu, Mihkel Kääramees, Ludvig Mölder, Helmi Kalju. Esimeheks sai oma küla mees seni Putkaste sovhoosi partorgina töötanud Arvid Kääramees. 1949.a. oli kolhoosis 24 peret 52 liikmega neist

töövõimelisi 40. Veiseid 38 neist lüpsilehmi 20, 6 siga, 13 lammast, 29 hobust ja 110 kodulindu. Maad 496 ha, sh põld 96,4, heinamaa 120 ja karjamaa 179,6 ha. Tegutses ka kaluribrigaad.

Kassaris kolhoosi teema erilist kõlapinda ei leidnud seni kuni 1949.a. märtsi küüditamine pani asjad paika.

Uusküla mehed võtsid kokku 4.04 1949.a. Kaasiku talus. Kohal oli 30 inimest kes andsid avalduse kolhoosi astumiseks. Selleks ajaks kui vallast parteimehed Rumjantsev ja Pärnamaa kohale jõudsid oli kolhoos moodustatud, põhikiri vastu võetud, juhtorgandid valitud.

Juhatuse esimeheks valiti Rudolf Kask, liikmeteks Priidu Erik, Priidu Nittim, Johannes Kersen ja Gustav Kopli. Revisjoni komisjoni Adolf Oolmets, Jüri Kärner, Martin Kuru.

Kollektiviseerimise komisjoni valiti Rudolf Kask, Adolf Oolmets ja Elmar Hollmann.

Kolhoosi nimeks sai „Kassari“. Põhikirja kohaselt lubati igale perele 0,6 ha maad, pidada 1 lehm, 1 noorloom, 1 emis porsastega, 10 lammast ja piiramatul arvul kodulinde. Sisestatumismaksuks kehtestati 30,-. Aastane tööpäevade miinimum 120 päeva. Lubati organiseerida kaluribrigaad.

Arvepidajaks valiti Elmar Hollmann. Vara ja loomade kokkutoomine jätta karjatusperioodi alguseks. Määrati kindlaks kuhu, kuipalju ja mida iga pere oma maadele peab külvama.

7. aprillil alustasime ühisvara arvele võtmisega. Käisime talust-tallu panes kirja kõik mis kuulus ühistamisele. Suhtusime oma ülesande täitmisel mõistvalt ja mingeid probleeme ei tekkinud. Taguküla ja Kiisiküla organiseerisid 8.04 1949.a. kalurikolhoosi „Koidula“. Esiküla ja Uiduküla ühinesid

10.04.1949.a. „Saare“ kolhoosi, esimeheks sai August Kibus arvepidajaks Ilme Türi. Kolhoosi astus 85 inimest sh tööealisi 44, maad ca 900ha sh põldu 119 ha.

Seega oli 10.04.49.a. kogu Kassari saar kolhoosideks liitunud: „Koidula“, „Mere“, „Saare“, „Kassari“.

Väike liikmete arv võimaldas tihti üldkoosolekuid kokku võtta. Nii toimuski 10.04 järgmine üldkoosolek kus uueks liikmeks astus Amalia Rool. Samas otsustati Uuskülas asuv Toomas Välja maaüksus liita Kassari kolhoosi maavaldusega. Välja elas Tagukülas ja ehitas Uuskülla elamu ja lauda kuid need jäid lõplikult valmis ehitamata ja sinna ta kunagi elama ei asunud. Koosolek otsustas maavaldust rohkem mitte suurendada kuid see otsus jäi paberile. Elu tingis algsete otsuste revideerimise. Kersen Johannese pangalaen 1876.- rbl.hobuse ostuks otsustati vormistada kolhoosi arvele kuna hobune kuulus ühistamisele.

Mineraalväetiste ostuks võtta 5000.- rbl. Laenu.

Tallimeesteks määrati Priidu Erik ja Gustav Kopli, karjatalitajaks Asta Kopli, põllu töö brigadiriks Aaser Erik. Brigaadi siseselt parema juhtimise tagamiseks moodustati kaks lüli mille vanemateks said Adolf oolmets ja Priidu Bollmann. Puusepaks ja sepaks määrati Priidu Nittim kellel sepikoda koos vajalike tööriistadega olemas.

24.04 toimunud koosolekul võeti uuteks liikmeteks Elisabeth Kersen, Evgeni Mölder, Kirill ja Anna Vaku, Ralf Pao, Marta Nittim. Otsustati osta 2 tööhobust ja viljalõikusmasin. Teha sisemist laenu loomasöödaks igast perest 10-15 kg vilja või jahu. Aeg on mälust kustutanud kuupäeva mil lüpsikari Roosi lauta kokku võeti kuid eelnevast otsusest lähtudes pidi see 20.04 paiku olema. Mäletan, et lehmale tuli vastav kogus heina kaasa anda mis kindlustaks sööda tarbe karjamaale minekuni.

Kevadkülv käis täie hooga, nagu varemgi tuli teravilja külv 1.maiks lõpetada.

Kaluri brigaadile pandi alus 9.mai koosolekul kui liikmeks võeti Jüri Mölder ja Andrus Punnis. Kalurina asus tööle ka August Mölder (Niidi).

Samal koosolekul kinnitati 1949.a.Tootmisfinantsplaan ja tootmisülesanded sigalale, veisefarmile, kanalale ja põllundus brigaadile.

Algselt anti kanala asutamiseks igast perest kana või kaks, nüüd otsustati täiendavalt veel 15 kana. Kolhoosnikelt otsustati laenata 3500kg kartuliseemet ja Priidu Nittimilt 55kg hernesemet. Ühistatud vara väärtusest arvata jagamata fondi 30% ja osamaksuks 70%.

Kui 10.aprilli koosolekul otsustati aasta jooksul kolhoosi maavaldust mitte suurendada siis kuu aega hiljem 12.mail oldi sellest sunnitud loobuma. Kolhoosi liikmeks võeti Kassari külast Toomas Lepasalu, Oskar Kõrvne, Villem Norgan, August ja Helene Vahe, Juhan ja Liisa Kirsi ning Elise Bollmann. Avalduse esitas ka Liisa Pihlamägi kuid koosolek jättis selle rahuldamata põhjenduseks toodi asjaolu, et põldudel oli sügiskünd jäetud tegemata. Pangavõla tõttu keelduti vastuvõtmast Sooba Annat (Lepa Anna).

22.mail oli liikmeid 55 koosolekul osales 43. Uuteks liikmeteks võeti Erna Kirsi, Mathilde Norgan, Hugo Kopli, Liine (Akuliine) Kõrvne.

Samal koosolekul kinnitati 1949.a. töönormid ja hindad mis näidishinnete alusel olid juhatuselt poolt parandatud ja kohandatud meie oludele.

?Kinnitati Hii MTJ ja kolhoosi vaheline tööleping.

Kaluritele otsustati arvestada 10 kg masskala pealt 1,75 normipäeva ja vääriskalalt 1,95 np.

Kalast laekuv raha jääb kolhoosile. Isiklike loomade karjatamise eest kolhoosi maadel arvestatakse looma pealt 2 np. Aastas töötasust maha. Alates juulist määrata tööle öövaht August Mölder (Lepiku) arvestades öö eest 0,5 np. Pangast võtta palkide ostuks laenu rbl. 645.50 . Koosoleku käigus esitas avalduse liikmeks astumiseks Aleksander Falanov. See rahuldati. Moodustati naiskomisjon koosseisus:

Marta Kuru, Elisabeth Kersen, Marta Nittim, Helene Vahe ja Liine Kõrvne.

Üldkoosolekule eelnesid juhatusel koosolekud kus kõik eluliselt vajalikud küsimused said konkreetse lahenduse millega võis rahva ees esineda. Juhatus istus tihti koos hiliste öö tundidega. Vajaka jäi ühismajandi juhtimise kogemustest ja mis kõige tähtsam: puudus raha normaalse tegevuse finantseerimiseks.

Kvaliteetse arvepidamise sisseseadmiseks kolhoosis hakati Vabariigi tasandil kiires korras kaadrit ette

valmistama.

Kärdlas viidi läbi 3 kuuline kursus raamatupidamise teooria ja praktika alal 1.07.- 1.10.1949.a. Lektoriteks olid Põllumajanduse Ministeeriumi spetsialistid Pikhov ja Paal., samuti kohapealsed panganduse, statistika ja kolhoosi õiguse asjatundjad.

Sõitsin esmaspäeva hommikul jalgrattaga Kärdla ja laupäeva õhtul tagasi kõik need kolm kuud. Korteris olin Kassarist Ristetusugulaste juures kus jagasin Käinast Mets Endliga ühte tuba kes õppis Kärdla Keskkoolis.

Õhtuti sai kinos käia, Kassari mehed Elmi Alfred ja Kusti töötasid kinomehaanikuina ja võimaldasid mulle tasuta sissepääsu. Kultuurimaja kus kino tollal töötas ei ole enam see hävis tulekahju tagajärjel.

Kursuse lõppedes korraldati eksamid kõigis õpitud erialades. Sooritasin need edukalt. Minu äraolekul hoidis jooksva asjaajamise korras Aino Kopli kellele maksti 3 kuu eest 750.- rbl miinus tulumaks 6%.

Võtsin osa 24.juuli üldkoosolekust kus märgiti, et kolhoosi kari vajab lisaööta ja tehti juhatusel ettepanek pöörduda Valla põllumajandusosakonna poole taotledes luba haljassööda (vikisegu) ette niitmiseks loomadele. Kurioosum? Aga nii see oli. Märgiti veel, et puudusi on kütteõlidega varustatuses ja traati tuleb muretseda viljakuivati remondiks.

Tagasi ulatuvalt määrata laohoid ja töötasuks alates 1.maist aasta lõpuni 60 normipäeva.

Emmaste Vöitööstusest otsustati osta sugupull. Revisjonikomisjonist vabastati Adolf Oolmets, asemele määrati Villem Norgan.

Oktoobri alguseks olid saagid koristatud millega seoses otsustati anda avansina normipäeva kohta 2 kg rukist, 0,5 kg nisu, 0,5 kg segavilja, 1 kg kartulit, 3 kg heina ja 50 kopikat raha.

Heina varumine isiklike loomade tarbeks oli problemaatiline enamuse kolhoosi ajast. Esimene aasta oli kodus mingi kogus eelmisest aastast. Mõnda aega sai heina teha Kassarist kui igale perele eraldati mingi osa endistest taludele kuulunud heinamaadest kuid hiljem need muudeti karjamaaks. Heina tuli varuda peale tööaega kraavikallastelt, teepervedelt ja Kassari soos võsastunud maadelt kust kolhoos heina ei varunud.

23.oktoobril otsustati lõikuspüha tähistada. Selleks eraldati 300 kg otra linnaste valmistamiseks, 150 kg rukikijahu leiva jahuks ja 100 kg nisu püüli jahvatamiseks. Prae jaoks eraldati üks vasikas. Muu vajalik muretseda kaubandus võrgust. Kogu organisatsiooniline töö usaldati juhatusele ja naiskomisjonile. Otsus lõikus püha tähistamiseks oli igati otstarbe kohane. Kuus kuud ühistööd edukalt möödunud, avansina saadud vilja koormad koju viidud, nüüd oligi vaja veidi lõögastuda ja pikaajalist stressi maandada.

Kolhoosi astuti hirmu sunnil, Sibe- risse küüditamise kartusel. Enamuse oma varast kolhoosile loovutamine kopikati vastu saamata oli paljudele vastukarva- röövimine.

Meigi tuli loobuda lehmast ja kahest hobusest. Tuleb tõdeda, et ka loomad olid stressis, eriti hobustest sai seda järeldada. Vana hobune on tark ja peremehesse kiindunud nagu koer. Tööpäeva lõpul või kusagilt sõidust tulles kui tuttav kodune tee kätte paistis läks kohe sõit kiireks ja vägisi püüti kodusele teele keerata. Vetsi tall oli hobusele võõras koht see polnud kodu. Selge on ka see, et ega hobusel ühistallis ei saanud osaks selline kohtlemine nagu endise peremehe juures. Oma hobuse tunne kestis kaua aega ja süüdistati, et mõni hobune on kõik päevad veos teine aga lesib tallis niisama. Eriti käis see postivedaja kohta, et peaks pidevalt hobuseid vahetama. Tol ajal posti vedu Käinast-Kassari toimus hobusega. Olgu ilm milline tahes ajalehed pidid õigel ajal tellijani jõudma.

23.oktoobri koosolekul määrati kindlaks talvine söödaratsioon loomadele (päevas)-

	Hein	põhk	jõu- sööt	kartul
Hobused	14 kg	1kg	½	
Sälud	9	1,5	0,5	-
Lehmad	8	6	1	1
Vasikad	6	4	1	0,5
Lambad	2	0,5	50 gr	150 gr
Sead	-	-	-	3
Kanad (grupile)	-	-	¼	
3				

Esimene lõikuspüha kus kogu küla ühise perena peolaua ääres istus oli sündmus omaette. Üritus läks igati korda tänu naiskomisjoni ennastsalgavale tööle. Toitude valmistamine, toidunõude hankimine, laudade kat-

mine, pillimeeste kauplemine.

Vaja oli ka lipp masti tõmmata kuid kolhoosil seda olnud. Minul on tänaseni säilinud Eesti Vabariigi trikoloor aastast 1934 või 1935 ja NSVL riigilipp mis sai soetatud 1940.a.

Viimase tõin välja ja see sai mõisa õuel masti heisatud. Ilm oli kole tuuline lipp sai ühte nurka pidi pisut kannatada. Pidus toimus koolimajas (praegune muuseum) ja kestis kaks päeva. Rahvas oli lõbus, keerutati tantsu ja lauldi kõigile tuntud laule.

Õlle meistrid Kaasiku Priidu ja Kalda Priidu olid hüva märja vaaritanud.

Sel ajal peeti kõik pulmad, sünnipäevad ja peod õllega. Sellegi maitsmisega tuli ettevaatlik olla, et mitte enneaegselt ära vajuda. Kehtis reegel: toop ja mees, mis üle selle oli liiast.

Mul on tänini meeles üks jaanilaupäev kuid aastat ei mäleta. Kalda Priidu hakkas jaanilaupäeva õhtul Muhusse sõitma, laskis kahe toobise kannu õlut täis tõi lauale ja ütles Aaserile ja minule- sellest piisab, kui rohkem võtate siis teist enam jaanikule minejaid ei saa.

Nii ka oli. Meist jäi natuke õlut veel kannu põhja kui ära läksime. Mõisa õuele me jõudsimel kuid seal oli kellelgi veel pudel taskus istusime kooliaias jasmiiini põõsa ääres ja kui sealt kord ärkasin olid jaanitulest vaid tukid hõõgumas. See oli nooruse vahepala.

Kolhoosi pidu aga kestis. Peo korrapidajaks oli määratud Magnus Vaku (Sopi Maunus).

Teisel peopäeval tuli paar Saare kolhoosi meest meie peost osa saada. Vaku juhatas neile kiirest tagasitee, oli isegi kähmlemiseks läinud. Pidus jättis kõigile meeldiva mälestuse ja tugevdas ühtekuuluvustunnet.

Minul olid peale kursustelt naasmisttöörohked päevad. Tuli sisse seada kõik vajalikud raamatud, 6 kuu dokumentatsioon raamatuisse kirjendada ja lõpuks koostada 1949.a.tegevuse aruanne ja bilanss.

Sain kõigega hästi hakkama. Aastaaruanne õigeaegselt koostatud ja esitatud kõrgemal seisvatele organisatsioonile.

Mõningad näitajad aruandest seisuga 1.01.1950.a. Kolhoosi perede arv 31, elanikke 80 sh. töövõimelisi 42. Maabilanss kokku 506,43 ha sh. põld 111,29 ha, heinamaa 168,2 ha, karjamaa 161,12 ha, kõlbmatu maa 65,82 ha.

Loomi: 42 veist, 6 siga, 23 lammast, 30 hobust ja 46 kodulindu.

Muu vara: 1 kolme hobujõuline mootor, 26 atra, 1 koorimisader, 1 kultivaator, 1 reaskülvaja, 18 puuäket, 14 vedruäket, 2 kartulimutti, 7 heinaniidukit, 3 hobureha, 3 viljalõikusmasinat, 1 tuulamismasin, 1 detsimaalkaal, 27 vankrit, 25 rege, viljakuivati, kartuli kelder, 2 aita, kanal, lambalaut, 2 veiselaut, sigala, tall ja 25 komplekti hoburakmeid.

Väljatöötatud normipäevi 8127,11 neist arvestati maha 127,11 np. Tulud jaotati 8000 np.peale.

Saagid : rukis 15,2 ts/ha, nisu 19,2, suvinisu 12,8, oder 13,7, segavili 20,0, kaunvili 12,7, kartul 95,9, hein 20,6 ts/ha. Rahaline sissetulek rbl. 29849,22. Normipäeva tasu rbl. 1.62, teravilja 5,08 kg, kaunvilja 0,049 kg, kartulit 1,0 kg, heina 2 kg ja põhku 2,5 kg.

Töötasu oli Hiiumaa üks paremaid. Mul oli võimalus tutvuda pea poolte majandite aruannetega. Palju oli majandeid kus töötasu ei küündinud rublani, maksti kopikaid või ei saanud üldse raha maksta.

1950.a. jaanuaris nimetati kolhoos seemne kasvatus majandiks. Eliit-seemne sai Jõgeva Sordiaretusjaamast mida tuli paljundada ja teistele majanditele väljastada.

Ega see töö eriti tulus ei olnud. Esimesele paljunduse seemnele olid kehtestatud küllaltki kõrged kvaliteedi näitajad. Kõik partiid analüüsiti laboris ja neile kehtestati vahetuseks vastav ekvivalent. Igale väljastatud seemne partiile tuli kaasa anda seemnetunustus.

Põllumajandusministeeriumi poolt suunati meile tööle agronoom Heidi Kangor. Tema selle tööga tegeles ja oli riigi palgal.

Koos kolhoosi moodustamisega toimus minu elus teinegi pöördeline sündmus. Paar aastat varem tekkisid mul lähedased suhted Asta Kopliga mis süvenesid veelgi kui Astast sai Roosil laudas karjatalitaja ja talle võimaldati Roosilt ühte eraldi sissekäiguga tuba kasutada. Töövälise aja ja ööd veetsin Asta juures Roosil, mille loogiline tulemus: poeg Kalle sündis 6.02.50 Etterutates märgin, et Kalle oli küll esimene kuid mitte viimane. Järgnesid Helle kes sündis 11.03.1951 ja Silvi 3.07 1953.a.

28.02 1950.a. käisime Käina Vallamajas ja registreerisime oma abielu.

Olen varem maininud, et meil kodus oli peamine kütte materjal oksad ja kadakad. Ega see olukord kolhoosi algaastailgi eriti muutunud. Juhatus kehtestas korra mille kohaselt perele müüdi aastas 8kuupmeetrit puid hinnaga 2.- rbl. kuupm. Hobuse kasutamiseks oli nii, et kütte veoks sai hobust kasutada 12 päeva aastas tasuta. Veskil käimine, arsti külastamine ja riiklike kohustuste täitmine oli samuti tasuta. Muude sõitude eest tuli tasuda 30 kop. Kilomeetrilt.

Tallimehed pidasid arvestust kes ja milleks on hobust kasutanud esitades need andmed raamatupidamisse.

Vaemla külanõukogu paiknes Esikülas Võsa majades kust rahvas oli Siberisse küüditatud. Külanõukogu käskude laiali kandmiseks määrati käskjal kellele maksti 10 tunnise tööpäeva eest rbl.1.50. See töö oli nagu kohakaaslus mida tuli haruharva täita.

Seoses sellega, et Kassari oli üks esimesi kus aastaaruanne õigeaegselt esitati otsustati kõrgemalseisvate organite korraldusel mind üle viia 1.03 1950.a.Käina Valla kolhooside instruktor-raamatupidajaks.

Raamatupidamine ei ole pelgalt ühe või teise operatsiooni raamatuisse kirjendamine vaid ka selle majandusliku põhjendatuse analüüs.

Raamatupidamise põhimäärusega on pandud pearaamatupidajale riigikontrolli funktsioon majandis. Tema peab tundma kehtivat seadlusanlust, nõustama juhatust finantsküsimustes ja mitte lubama seadust eiravaid tehinguid teostada. Paljudes kolhoosides ei olnud raamatupidajad võimelised kõigis küsimustes orienteeruma.

Instruktor-raamatupidaja ülesanne seisneski selles, et kontrollida ja abistada kus vaja. Esile kerkinud küsimustele anda ammendav vastus. Selleks, et uues olukorras end „kodus“ tunda tuli väga palju õppida. Vaja oli põhjalikult tunda partei ja valitsuse otsuseid kolhoosi elu küsimustes.

Füüsiliselt oli see töö koha vahetus koormav. Pidin Kassarist Käinas tööl käima. Talvel sai otse üle Käina lahe jalgsi või jalgrattaga olenes jääoludest. Halva ilma puhul ööbisin vallamajas. Toitlustamisega Käinas probleeme ei tekkinud, sest söökla töötas pidevalt. Probleemiks oli hoopis kolhooside külastamine kuna valla põllumajandusosakonna käsutuses oli

vaid üks auto mis pidi mitut spetsialisti teenindama. Sel juhul tuli leida mingi kompromisslahendus, et kõik saaksid ikka vajalikku majandisse sõita. Suvel oli asi lihtne külastasin kolhoose jalgrattaga kui autot ei saanud. Kogu märtsi kuu töötasin kahe koha peal.

Alates 1.04.1950.a. õnnestus raamatupidajana tööle värvata Erna Härm palgaga rbl. 350.-kuus pluss tasuta küte, korter, valgustus. Algul pidin tedagi abistsma uude olukorda sisseelamisel kuna kolhoosi raamatupidamine on siiski erinev tööstuse omast mida ta valdas.

Algas oli kõikjal raske, tihti vahetati esimehi ja juhatuse liikmeid.

Kassaris valiti 26.04.1950.a. uus juhatuse esimeheks sai äsja vastavad kursused lõpetanud Bruno Puu, liikmeteks Helene Vahe, Liisa Kirsi, Uno Nittim ja Toomas Lepasalu. Revisjonist lahkus Martin Kuru asemele valiti Gustav Kopli.

Moodustati tuletõrje salk kuhu arvati: Rudolf Kask, Aaser Erik, Johannes Kersen, Uno Nittim, Hugo Kopli, Magnus Vaku, Jüri Mölder, Ralf Pao, Aleksander Kärner, Oskar Kõvne, Priidu Bollmann, Aleksander Talanov, Meralda Kärner, Asta Hollmann ja Erna Kirsi.

Samas esitati ultimaatum: Kes ei esita 1.maiks avaldust kolhoosi astumiseks kuuluvad kolhoosi piirest väljatõstmisele, need on Anna Sooba, Hermilde Elmi, Ella Kivioja, Liisa Lehtjõe ja Kati Rõbina. Mai kuu jooksul astusid kõik kolhoosi liikmeks. Nii mindi „vabatahtlikult“ kolhoosi. Mai kuus suurendati juhatust 2 liikme võrra 7 liikmeliseks. Uuteks liikmeteks valiti Aaser Erik ja Jüri Mölder. Revisjonist lahkus Jüri Kärner asemele valiti Ralf Pao.

Kuigi töötasin vallas olin ikkagi kolhoosi liige ja võtsin võimaluste piires osa kolhoosikoosolekuist. See aasta oli väga raske, loomasööta nappis paljudes kolhoosides. Kevade poole talvet loomad nälja tõttu ei suutnud püsti seista, neid tuli tõsta, sööta männiokstega, anda sööda pärmi. Kui need abinõud ei mõjunud siis halvima vältimiseks pidi arst väljastama hädapatu korralduse. Seda oli aga raske saada, arstid ei julgenud neid palju väljastada saades sabotaapi süüdistuse ja teadagi kuhu sõit sel juhul läks. Kui Riiklik kindlustus keeldus looma huku puhul hüvitise maksmisest tuli

loomade talitajal kolhoosile tekkinud kahju tasuda oma palga arvelt. Kassaris oli üks selline juhus kus 2 lüpsjat pidid ühe lehma väärtuse solidaarselt kinni maksma.

Kuigi minu põhitöö oli raamatupidamise alane, tuli valla spetsialistidega võtta osa reididest millel puudus seos raamatupidamisega. „Kindla Elu“ kolhoosi loomakasvatuse olukorra kontroll, „Tuleviku“ esimehe väidetav seaduse vastane tegevus, „Käina Säde“ juhatuse koosolekuil osalemine jne.

Riik laskis peale sõda välja rahvamajanduse taastamiseks riigilaenu obligatsiooni mida tuli rahva seas levitada. Kolhoosile anti obligatsioonide levitamise plaan mis oli täitmiseks kohustuslik. Et kõik sujuks tõrgeteta määrati kolhoosidesse volinikud, neid kardeti, sest 1949.a.oli hästi meeles. Tavaline vastuväide oli, et olen nõus laenu võtma kuid mitte nii palju kui juhatuse on määranud. Mind määrati Kuristes tegutsevale laenulevitajale abiks. Rahvas elas vaeselt ja piinlik oli sundida inimesi laenu tellimisele alla kirjutama kuid midagi polnud teha, volinik vastutas piirkonna ülesande realiseerimise eest. Kolhoosnikele määrati neid kaeka 50.- kuni 100.- rubla ulatuses kuid töölis-teenistujad pidid loovutama kogu oma ühe kuupalga. Minagi jäin kuu palgast ilma kuid hiljem kui kustutusloosimisi läbi viidi sain raha tagasi.

Juuni kuus võtsin osa Kassari üldkoosolekust kus oli kõneks väikeste kolhooside ühendamise. Ühe-kahe küla baasil loodud kolhoosid ei olnud elujõulised, nende juhtimine ja suunamine Valla ja maakonna tasandil raskendatud. Seetõttu alustati kogu vabariigis nende ühendamise kampaaniaga. Seekord veel midagi ei otsustatud. Tundus, et poolt hääli oli rohkem kui vastuväiteid. Samal koosolekul võeti kolhoosi liikmeks Marta Kääramees Orjakust. Millegi pärast ta „Mere“ kolhoosi ei astunud. Marta oli väga tubli töötaja, temast sai lüpsjakarjatalitaja Kibuse lauta mis kunagi hiljem ehitati viljalaoks.

1950.a. septembris toimus koolimajas „Kassari“, „Mere“ ja „Saare“ kolhoosi rahva ühine koosolek kus otsustati ühineda. Kolhoosi nimeks jäi „Kassari“ esimeheks valiti senine, „Mere“ kolhoosi esimees Arvid Kääramees.

Minu töö vallas ei kestnud kuigi kaua. Seisuga 1.okt. 1950.a. vallad

likvideeriti. Seoses sellega taheti mind üle viia Kärda kuhu koondati valdade instruktor- raamatupidajad. Keeldusin, viidates perekondlikele põhjustele ja võtsin vastu Luguse Põlumajandusühistu pakkumise asudes tööle raamatupidajana. Sellegi tegevus kuulus peatselt likvideerimisele.

Asjaajamine oli üsnagi sassis. Oli tükk tööd, et kõik korda seada. Koostasin likvideerimiseelarve ja korralgedusele sai lõpp tehtud.

Samal ajal tegi Kääramees mulle ettepaneku tulla taas Kassaris nüüd juba ühinenud kolhoosi pearaamatupidajaks. Kolhooside senised raamatupidajad ei nõustunud keegi seda kohta vastu võtma. Andsin nõusoleku ja 15.okt.1950.a. asusin tööle. Praegu on see kiretu faktide konstateering kuid tegelikult oli see sel ajal töö mis nõudis maksimaalset tahtejõudu.

Ühistu likvideerimine tingis vajaduse tihti Käinas viibida, aga ka Haapsalus kus paiknes „peakorter“. Samal ajal kolme kolhoosi bilansid liita ja allutada ühisele juhtimisele. Tulin kõigega kuidagi toime ja 1.03.1951.a. koos Ühistu likvideerimise bilansi esitamisega sain pühenduda üksnes kolhoosi asjaajamisele.

Ees seisis siiski veel üks keeruline operatsioon, „Koidula“ kolhoos ühines 1.aprilli seisuga Kassari kolhoosiga kusjuures kalanduse osa liideti Ranna Kaluriga. Seega oli bilansiline vara vaja jagada kahe kollektiivi vahel.

Koos „KOIDULA“ ja „Ranna Kalur“ raamatupidajatega saime selle tööga probleemideta hakkama. Kolhooside ühinemise tulemusel minu töömaht mõnevõrra vähenes. Endine „Saare“ raamatupidaja Ilme Türi ja „Koidula“ raamatupidaja Ester Suurvärav tulid ühinenud majandisse tööle. Peale 1950.a. aastaaruande ja 1951.a.tootmisfinantsplaanide kinnitamist üldkoosolekul hakkasid rajooni organid esimeest „masserima“, et mind lubataks ajutiselt Rahandusosakonda abiks kolhooside tulu maksustamise õigsuse kontrollimisel. 26.04-01.06.1951.a. olingi seal töö maksuinspektorina. Ants Kärm töötas rahanduses põhikohaga. Tema kasutada oli mootorratas millega sõitsime ca pooled Hiiumaa kolhoosid läbi tehes kohapeal kindlaks esitatud maksuarvestuse õigsuse. Paljud raamatupidajad ei omanud vastavat ettevalmistust mille tõttu aruanded olid kuidagi

„laest“ võetuna klappima pandud. Rahaline käive oli siiski dokumentaalselt kontrollitav mis andis võimaluse esitatud arvestust korrigeerida. Paaris majandis tuli võrdlusakti kanda, et algdokumentatsiooni puudulikkuse tõttu ei ole võimalik maksu arvestuse õigsust vaidlustada vaid võtta esitatud kujul vastu.

Töötasime majandites hiliste tundideni ööbides tihti samas. Kassaris sain vähe aega olla, sest kõik tulu deklaratsioonid pidid olema kinnitatud 01.juuniks 1951.a.

Kolhoosis tuli jällegi tugevalt tööd teha, et mahajäämus likvideerida ja asjaajamine apuuri viia.

Kolhoosnike elu neil aastail oli küllaltki raske. Väga palju käsitsi tööd. Järk-järgult suurenes masintractorjaama (MTJ) tööde maht kuid koos sellega ka tasu tehtud tööde eest mis oli hästi kopsakas. Normipäevadele langev tasu võimaldas elamise n.ö peost-suhu. Tähtis oli see, et käsitsi töö maht vähenes ja rahval tekkis rohkem vaba aega mille sisustamise eest hoolitses Rahvamaja aktiiv: Aleksander Kärner (Paki Sass), Ralf Pao, Arend Tamm, Hilda Kuru, Kassari 7.kl.kooli direktor Leo Tikerpuu, õpetaja Helme Hanikat. Rahvamaja juures tegutses 14 liikmeline rahvapilli orkester, mis oli rajoonis ainulaadne viiuli, flöödi, kandlete, kitarride, mandoliinide, kontrabassi ja löötspilliga. Orkestrit juhatas Tikerpuu. Näitering 11 liikmeline Hilda Kuru juhtimisel. Rahva tantsuring 5 segapaariga juhendaja Hanikat. Kabe-ja maleringi tööd juhendas Valentin Molotšov. Silma paistev maletaja oli August Kaevats. Koos Arvo Kääramehega tegelesime fotoasjandusega. Ajakirjanduses leidis märkimist, et Hiiumaa 5. laulupeol oli vanim laulja Kassari laulu kooris 70 aastane Tiit Elbach (Koopä Tiit). 1951.a.sügisel tõi näitering lavale Vilde „Pisuhänna“ ja Tšukovski „Julgeoleku valvel“. Osalesid Arend Tamm, Ervin Norgan, Anna Kask, Valter Vahe, Leo Tikerpuu, Valve Vaku, Eda Kääramees, Helme Hanikat, Valter Teesalu. Vilde näidendiga „Pisuhänd“ käidi esinemas Suuremõisas.

8.märtsil 1952.a. toimus Vaemla k\ n kunstilise isetegevuse ülevaatus millest võtsid osa Kassari näitering, rahvatantsu ring, deklamaatorid, laulduett ja keelpilli orkester mis esitas ainult Kassaris tuntud tantsulugusid

nagu „Künnimehe labajalg“, „Pomma Juhani pillilugu“ ja „Talguliste Polka“. Tuleb märkida, et neil lugudel polnud noote. Tikerpuu kirjutas noodid laulude kuulamise põhjal ja kohandas mängimiseks.

Ülevaatusel märgiti, et silma paistsid Kassari noored näiteringi liikmed Uno Nittim ja Inga Kääramees, vana viiuli mängija Aleksander Kärner (Paki Sass) ja löötspillil August Mölder (Niidi). Kohusetruult võtsid üritusest osa Aino Vahe, Vaike Kärner, Klarissa Sein.

Neil aastail oli kolhoosis noori veel piisavalt. Võrkpallis olid tugevad niihästi meeskond kui naiskond. Kolhoosi poolt muretseti neile ühtlased dressid Kassari nimetusega rinnal.

Meeskonnas oli hästi tugev mängija Koit Oolmets, Mängisid veel Eino Kaevats, Erik Vaku, Arvo Kääramees jt. Naiskonnas Helme Hanikat, Heidi Kangor, Milvi Deemus, Meeri Pärnoja jt. Võeti osa rajooni tasandil toimunud võistlustest, treeniti regulaarselt.

Kolhooside ühinemise järgselt nimetati endised majandid brigadideks : Saare nr.1 brigadir Johannes Leesma, Kassari nr.2 brigadir Uno Nittim ja Mere nr.3 brigadir Valter Teesalu. Veisefarmi juhatajaks määrati Selma Kääramees, Segafarmi peale Erna Kirs, kolhoosi esimehe asetäitjaks Anton Nittim.

Rakendati tööle 15 liikmeline agrotehnika õppering mille tööd juhendas agronoom Heidi Kangor. Hiljem moodustati ka zootehniline õppering.

Komsomoli a\o sekretär Valter Teesalu organiseeris omas liinis õppusi ja VTK normatiivide sooritamist.

Kolhoosi majanduslik olukord hakkas paranema kui likvideeriti MTJ ja majandeile hakati tehnikat müüma. Vähendati riiklikke müügi kohustusi millega kaasnes üleplaanilise müük n.n.riiklik kokkuost mis oluliselt suurendas kolhoosi rahalist käivet. Juhatus tegutses põhimõttel - võlg on võõra oma – vältides panga krediitide kasutamist. Kõik investeeringud kaeti oma vahenditest.

Rajooni organid kritiseerisid sellist tegevust soovitades panga krediite kasutada mis hiljem kustutavat. Majanduslikult nõrgemate majandite puhul pidas see paika kuid Kassari oli oma töötulemuste poolest rajoonis esimeste hulgas seega laenude kustutamine välistatud.

Autopargile sai aluseks 1,5 tonnise

kandevõimega gaz MM ostmine. Juhiks sai äsja vastava kursuse lõpetanud saarlane Orest Sepp. Gaz MM oli väga hea masin, talvel võeti tagant kaks ratast ära mis oluliselt suurendas lumest läbivust.

Sel ajal riiklikku lumetõrjet kohalikel teedel ei tehtud. Järgmiseks sai GAZ 51 ostetud, juhiks tuli Robert Kurba kes oma perega sai korteri Amalie Rooli juurde. See masin pandi raha teenima. Oli peamiselt Käina Tarbijate Kooperatiivi käsutuses. (sel ajal vist Majandusühistu)

Martin Kuru oli Kooperatiivi juhataja. Sepp kui endine Emmaste Valla TK esimees kutsuti peagi tööle EKP instruktoriks.

Noori mehi hakkas järjest vabane-ma sõjaväeteenistusest kus enamus oli omandanud autojuhi kutse. Artur Martin, Illar Risti, Koit Oolmets, Arvi Erik, Peeter Põllu, Aldo Kääramees, Ralf Pao lõpetas kursuse ja sai samuti autojuhi load. Masina pargi täienedes said kõik erialasele tööle.

Esimees sõitis mootorrattaga kuni sai osta gaz 69 maasturi (rahvasuus Willis). See oli presentkatusega kaubaveo variant- kahelpool ülestõstetavad pingid.

Kiiresti suurenes traktori park. MTJ likvideerimisel osteti lintraktor ja Belaruss, neile lisandusid väikesed ratas-traktorid Saksa RS-07, vene õassii T-16, DT 20, kombainid, haakeseadmed. Nende korrashoid tingis vajaduse korraliku töökoja ehitamiseks. Langi küün kus masinaid remonditi ei vastanud elementaarsetele nõuetele. Töömehed käisid talvel end kontoris soojendamas mis sel ajal paiknes Langi elutoas. Enne kolhooside ühinemist oli kontor Vetsi elutoas.

Mõni aeg hiljem toodi Esikülalt Peeter Steinbergile kuulunud elamu kolhoosi keskusse koolimaja lähedale millest sai kontor paljudeks aastateks

Majandi töötulemused paranesid aasta-aastalt. 1955.a. saadi Üleliiduliselt põllumajanduse näituselt s.diplomit: 1. auhind sea- ja taimekasvatuse eest, 2. auhind villa tootmise eest.

1956.a. Hiiumaa põllumajanduse näitusel sai Kassari 1. koha seakasvatuse, 2. koha mitmeaastaste heinte kasvatuse.

Kolhoos sai preemiaks raadio „Rodina“. Preemia said mitmed töötajad, mina sain raamatupidamise eeskujuliku organiseerimise eest preemiaks

fotoaparaadi „Smena“.

Moskva näituse tuusikuid jagus paljudele. Kolhoosi esimees Arvid Kääramees külastas näitust esimesena. Kõiki ei mäleta kuid tean, et eeskujulik seatalitaja Aino Vahe sai tuusiku samuti farmijuhataja Selma Kääramees. Minulgi kujunes see esimeseks Moskva reisiks.

Kui põllutöödel käsitsi töö osatähtsus pidevalt vähenes siis looma kasvatuse ei muutunud suurt midagi välja arvatud uute hoonete käikuandmine. Lüpsjate töö toimus ikkagi käsitsi talvel laterna tule valgel. Kulus kümme aastat enne kui elekter Kassari jõudis.

1959.a. mai pühade eel sai elektri tootmishoonetesse, kontori ja koolimajja. Voolu sai selleks ajaks 20 kolhoosi peret mis paiknesid alajaamade läheduses. Kolhoosi peredel tuli kõik omal kulul teha. Mina sain hankida roostetanud telefonitraati millega toodi liin Kuru Martini juurest otse üle põldude Pärnale, Kaldale ja Kaasikusse.

Arvo Kääramees oli elektrik, paigaldas Pärnal voolumöödja, kogu sisemise töö tegin ise viies voolu ka lauta. Viletsa välisliini tõttu oli vool väga nõrk.

Teleri vaatamisel tuli stabilisaatorit kasutada. Suur pluss oli see, et enam polnud lampi ega laternat vaja.

Elektri mootorite tööle rakendamine aitas oluliselt tööd kergendada. Esimene mootor paigaldati 1959.a. Orjaku kuivatisse ja esimene lüpsimasin läks käiku 1961.a. märtsis Esiküla laudas. Lüpsjate töö kergenes kuid põllutöödel tuli pikka aega rasket käsitsi tööd teha.

Sõnnikulaotur õnnestus hankida alles 1962.a.. Seni toimus see töö käsitsi. Tõstuki saime mõnevõrra varem. Kolhoosil oli 4 realine kartuli panija kuid väikese võimsusega traktorid seda vedada ei suutnud ja kartuli panek toimus ikkagi käsitsi. Töökoja mehed hakkasid nuputama ja tegid 4 realistest kaks 2 realist masinat. See võimaldas kasutada väikse võimsusega traktoreid ja teha tööd korraga kahes brigaadis. Koristus masinad olid olemas.

Tulude pidev suurenemine võimaldas üle minna rahalise tasustamise süsteemile.

Kolhoosi perede jõukuse kasv ja tarbimisest tekkiv sääst tingis vajaduse hoiukassa agentuuri avamiseks. Võtsin

algul agentuuri töö enda peale kuid hiljem loobusin.

Hoiustajate arvu pidev kasv, riigilaenu obligatsioonide levitamine, tööd oli piisavalt kuid tasu ei olnud märkimisväärne.

Hoiukassa töö võttis üle arveametnik Ada Heilo. 1960.a. toimus Sakus raamatupidajatele seminar kus soovitati hakata tehnikumis õppima. Sooritasin samas sisseastumiseksamid ja hakkasin kaugõppes õppima.

Tehnikumi lõpetasin 1963.a. Rakvere lähedal Mödrikul kuhu raamatupidamise eriala Sakust üle viidi. Sain raamatupidaja-planeerija kvalifikatsiooni. Seejärel tegin läbi 2 aastase ökonoomika kursuse EPA-s samuti kaugõppe teel. Siingi soovitati hakata kõrgharidust taotlema mida ma toorkorral kahjuks eirasin. Kunagi hiljem maksis see kätte hariduse järgsel palga skaala rakendamisel.

Kolhoos korraldas oma rahvale esimese ekskursiooni 1959.a. veoautoga Harju rajooni „Edu“ ja „Sotsialismi Tee“ kolhoosi. Viimase esimees oli Nittim Priidu väimees Albert Melk kes meile kolhoosides giidi mängis.

Tallinnas sai teatris ja tsirkuses käidud. Järgmine reis läks Valka kuhu Ralf Pao sugulased kutsusid. See sõit toimus Autobaasi bussiga. Valga veinivabriku külastamine tipnes degusteerimisega mis paljudel tõstis tuju „taevani“.

August Mölder (Niidi) õde elas Leningradis. August organiseeris sõidu sinna. Külastasime Ermitaapi, Petrodvoretst, sõitsime metroos ja seiklesime mööda linna otsides Piskarjovi kalmistut mis jäigi leidmata vaatamata sellele, et Marie Kirsi (Männi Mai) vene keele valdamises ei tohiks kahtlust tekkida. Öhtul käisime väikse seltskonnaga restoranis. Kelner kes meid teenendas tabas ära, et oleme eestlased ja keelitas jääma sinna peale restorani sulgemist. Kelnerid hakkasid siis oma jootraha sirgeks lööma. Jäimegi sinna kuid napsitamisega pidasime piiri lahkudes hommikul kella viie paiku kerge vinega.

Parteisse astumise agatatsioon oli pidev. Aastaid olin seda vältinud kuid lõpuks tuli töökoha säilitamise huvides nõustuda. Reeglina kuulus juhtiv koosseis parteisse. Minu vastuväited SS-ridades sõdimise ja vangilaagris viibimise kohta ei võetud arvesse, need olevat aegunud asjad.

Soovituse andsid Arvid Kääramees, Ludvig Mölder ja Aleksander Pärnamaa. NLKP liikme kandidaadiks astusin 1961.a. kevadel. Aasta pärast oli taskus NLKP liikme pilet mis püsis seal ca 30 aastat.

1962.a. sügisel valiti mind partei a/o sekretäriks, seejärel EKP Hiiumaa Rajooni komitee revisjoni komisjoni liikmeks.

Tuli kontrollida majandite partei a/o tegevust, kord kvartalis EKP Hiiumaa RK tööd. Järgnes valimine Käina k/n saadikuks ja rahandus-eelarve komisjoni esimeheks. Kontrollisime kauplustes nomenklatuuris ettenähtud kaupade olemasolu, Käina Haigla tööd, külanõukogu finants tegevust. Õhtuti partei koosolekud, poliit õpperingi õppused. Kogu see töö toimus ühiskondlikel alustel kopikatki tasu saamata. Peale raamatupidamise töö tuli mängida veel dispetšerit. Autojuhtide tööle suunamine, teekonna lehtede väljastamine.

Otsin endale mootorratta K-175, et kiiremini jõuda ühest kohast teise, olla kursis majandis toimuvaga. Kord töökoda külastades pidin peaaegu surma saama. Udo Põllu hakkas keevitama kanali peal remonti vajavat autot mille bensiini paak lekkis ja bensiin oli valgunud kanalis. Nagu ta tikust tule läitis käis võimas plahvatus. Lööklaine lõi katki paksud prussid millega töökoja uksest seestpoolt suletud, paiskas ukseid valla ja auto süttis põlema. Meid päästis asjaolu, et seisime piki kanalit. Kanali otstes seismine olnuks kindel surm. Auto õnnestus kohale rutanud meeste abil välja lükata, kustutada ja summutada leegid kanalis. Seega õnnelik õnnetus ohutustehnika reegleid eirates.

Nõukogude süsteemi lahutamatu osa oli n.n. sotsialistlik võistlus. Seda organiseeriti kolhoosi siseselt brigadide ja farmide vahel, aga ka üksikisikute ja kutsealade järgi. Sama tehti rajooni ja vabariigi tasandil. Kvartalite lõikes avaldati tulemused vastavates bülletäänides ja ajakirjanduses. Jagati aukirju ja diplomeid.

Näiteks: traktoristidele ja kombaineritele maksti üle vahetusnormi tehtud töö eest lisatasu 25%. Kvartalis vähemalt 60 vahetusnormi täitmisel maksti esikohale tulnule preemiat 50.-, teisele kohale 25.-, kolmandale kohale 10.-

Soodustati kvalifikatsiooni tõst-

mist esimese liigi puhul +20%, teise liigi puhul 10%. Tööstaapi eest alates 4.aastast maksti lisa 4%, edasi iga aasta eest 1% kuid mitte üle 15 %.

Põllundusbrigaadile maksti iga üle plaanilise saagi tonnilt 5.-, heinalt 2.- rbl.

Lisatasu ja premeerimis süsteemi rakendati ka loomakasvatuses. Seatalitaja võis aasta töötulemuste põhjal saada preemiaks ühe sea. Seakasvatuse tulemuste põhjal said preemiat kolhoosi esimees ja pearaamatupidaja.

Majandi autahvilil olid pidevalt esirindlikud seatalitajad Vaike Kärner, Aino Vahe, Linda Vann. Karjatalitajad Olga Oolmets, Anna Risti, Magda Mölder, Valve Mölder, Marta Kääramees, Elise Jõpiselg, Meeta Kääramees jt., traktoristid August Eeljõe, Erich Tamm.

Seinalehe kolleegium seisis hea selle eest, et nende töötulemusi kajastada. Leht kandis nimetust „Murdlane“ mis sümboliseeris kolhoosi merelist asendit ja murrangut senises küla elus.

Ega partei liinis hea pilguga ei vaadatud seinalehe ega kolhoosi nime peale. Kolhoosi nimedena soovitati Stalini nimeline, Lenini nimeline, „Punalipp“, „Komnoor“ jne.

Oli aeg, kus kehtis nõue, et kõrgkooli said eelisjärjekorras need keskkooli lõpetajad kes omasid nõutava tööstaapi mingis majandis.

Kassari meelitas ligi Kärkla Keskkooli lõpetajaid. Tütarlastest olid väga tublid Helle Pahlk, Malle Tikerpuu, Reet Tammeveski, Reet Rehepapp kes asendasid lõpsjaid puhkuse perioodil. Ruuben Post ja Ats Aug leidsid rakendust väike traktoritel nende juhendamise võtsid enda peale August Eeljõe ja Erich Tamm.

Kassari mullastik ja kliima on soodsad puuviljanduse ja marjakasvatuse arendamiseks. Pea igal perel on puuvilja aiad oma tarbe rahuldamiseks ja ülejääkide realiseerimiseks.

Üks suure aia omanik ja selle ala entusiast Peeter Bollmann pani aluse kolhoosi aia rajamisele.

1964.a. põllumajandusnäitusel sai kolhoos kõrge produktiivsuse eest taime- ja loomakasvatuses esikoha, aianduses teise koha. Mul on säilinud 1965.a. novembris kuhugi esitatud aruande mustand mille kohaselt oli kolhoosis 119 peret, maad 2876,6 ha. Sellest põllumajanduslikke kõlvikuid 1658,7 ha millest põldu 426,9 ha teraviljasaak 24,6 kartul 134, põldhein

23,9 ts/ha. Riiklik kokkuost seisuga 10.nov. teravilja plaan- täitmine 316 ts, kartul 360-360, hein 30-30, piim 3750-3840, liha eluskaal 800-868 ts.

Rahaline sissetulek 161200-185600.- rbl.

Aasta töötasufond 75100.- kulutatud 1.nov. seisuga 67800.-. Ekspluatatsioon anti töökoda.

Valmimis järgus on Rooli laut 110 lõpsilehmale (aug.1966) mis oluliselt kergendab naiste tööd. Torusse lõps, piima jahutus, automaat jootmine, sõnniku mehhaniseeritud eemaldamine. Talvise söödavaru saab autodega otse lakka vedada, kust seda saab hõlpsalt loomadele ette anda. Maaparandustööd tehti 56 ha 1966.a. plaanis on alustada 200 istekohaga kontor-klubi ehitamisega. Sellele pandi rajooni poolt veto. Kolhoosi juhib 9 liikmeline juhatus eesotsas ENSV Ülemnõukogu saadiku Arvid Kääramehega.

Partei a/o on 9 liikmeline, komsomol 7 liiget, ametiühingus 34. Oktoobripühade puhul on 24 inimest saanud aukirja ja rahalise preemia sh.3 Käina 8-kl Kooli õpilast. Kommunistliku tööeesrindlase nimetus on omistatud viiele töötajale. Kolhoosi esimeest on autasustatud ordeniga „Austuse märk“, vasikatalitajat Hilda Kaevatsit medaliga „Eeskujuliku töö eest“.

Rahva elatustase paranes järje kindlalt raha kogunes hoiukassasse kuna kaubanduses valitses tühjus sõna otseses mõttes. Midagi suurt osta ei saanud, autot peaaegu üldse mitte. Kääramees sai osta kellegilt konfiskeeritud „Pobeda“ ja sedagi selle tõttu, et oli Ülemnõukogu saadik.

Suurt rolli mängis tutvus kaubandussüsteemis „leti alt“ sai mõndagi defitsiiti. Raha võis kasutada tuusikute soetamiseks sanatooriumi, puhkekoosse või turismi reisile.

1966.a. oktoobris võtsin pikema puhkuse. Kääramees Arvoga ostsime tuusikud Taga –Kaukaasia turismirongile mille kestvus oli kolm nädalat. Esimene pikem peatus oli Doni ääres Rostovis kus külastasime kombainitehast. Edasi Kislovodsk, Pjatigorsk, Mahhatõkala, Derbent muuseumide külastus. Bakuus linna ekskursioon, sõit kaatriga Kaspia merel. Huvitav sõit oli Bakuust Jerevani. Raudtee kulgeb piki Iraani piiri ca 350 km. Teispool Araksi jõge Iraani külad, mägine maastik kus peamine transport toimub eesliga. Mul on säilinud Iraani

külast tehtud foto kuigi piiritsoonis pildistamine oli keelatud. Enne Jerevani sõidab rong veidi maad paralleelselt Türgi piiriga. Türgi piirivalve liiklusvahend paistis samuti olevat eesel. Armeeniale järgnes Gruusia. Tbilisis külastasime Stalini maja-muuseumi, sõitsime mägedes köisraudteega. Batuumis delfinaariumi külastus, Suhumi ahvikasvandus ja linna lähedase eestlaste kolhoosi eluga tutvumine. Järgnes Gagra, istusime Arvoga bussi ja sõitsime Lehelidsesse Vahe Augustile külla. Juhuslikult kohtusime Vahe Juhaniga (Matsepetri sugulane) kes tuli meile teejuhiks. Ööbisime Augusti juures. Järgmisel päeval ühinesime Adleris oma grupiga. Õtsis käisime kaatriga Mustal merel sõitmas, sooja oli + 15 kraadi kui Moskva saabusime näitas kraadiklaas – 24 kraadi.

1967.a. novembris viibisime Kassari rahvaga Moskvast Suure Sotsialistliku Oktoobri Revolutsiooni 50.aastapäeva pidustustel. Jälgisime sõjaväe paraadi ja töötajate demonstratsiooni. Külastasime mauseumi ja relvapatit. Sama reisi võtsid meie töötajad ette ka 1968.a. novembris. Kolhoos kattis eesrindlike töötajate tuusiku maksumuse 100%. Need olid Valve Mölder, Toivo Tamm, Irene Holsmer, Ester Suurvärav, Ada Heilo. Teistel kaeti kuludest 50%. Reisil osales 10 inimest.

1967.a. pakuti mulle Rootsi tuusikut mida keegi ei tahtnud kuna see oli väga kallis. Ma loobusin ja ostsin Soome tuusiku. See oli 5 päevane reis 3 päeva Helsingis ja 2 päeva Kotkas.

Hobi mis mind kogu elu köitnud on kalapüük. Kevadine säinapüük Käina lahes oli iga aastane. Öhtul peale tööd võrgud merde, lõke tehti üles istuti ja vesteldi kella kümneni siis kõndisid piki võrgujada saagiks 4-5 säinast, hommikul enne tööle minekut sama eesmärk. Vaikse ilmaga võrke välja ei võtnudki. Aastat ei mäleta aga see oli mai pühade aeg kui Kalda Aaseriga käisime lodjaga Kadaka laiul lähedal. Kala oli nii palju, et kõike võrke ei saanudki merde lasta, tuli hakata kohe kalu päästma. Aaser käis kodus kamandas Helju hobusega randa kala vedama. Teine kord olime Kassari kalmistu lähedal Ralf Pao, Kalju Kask ja mina. Saime võrgud merde, ilm muutus uduseks ja jää hakkas liikuma. Meil ei olnud teist teed kui kiiresti randa. Uduga maadeldes maabusime Loigu talu lähedal. Kalda Aaser ja Arvi jäid

sel korral võrkude juurde ankrusse jää sinna ei tulnud. Ütlesid, et ei oskanud udus randa tulla kuigi olid rannast vaid paarisaja meetri kaugusel. Aju jää mis üle võrkude ujus ei kahjustanud võrke vaid kala sai rohkem. Saime seekord ca 150 säinast iga üks.

Kala kauplusest osta ei saanud. Kutselised kalurid pidid kogu saagi kolhoosi arvel riigile müüma. Enda tarbeks kala kojuviimine oli limiteeritud ja kui ma ei eksi tuli sellegi eest maksta.

Kalakaitse inspektor Hermann Kääramees oli teadlik, et me kalal käime ilma ametliku loata kuid ei teinud sellest probleemi vaid hoiatas ette kui oli oodata kõrgemalt poolt kontrolli, et me siis „vahale“ ei jääks.

Minu teada Kassaris sellist töösse suhtumist ei olnud nagu „mõisa kõis las lohiseb“. Raskeid aastaid oli viiekümnenendatel kus ilmastik segas tööde kulgu. Suured sajud heina ajal ujutasid Kassari soos osa heinamaast üle mille tõttu loog jäi võtmata. Vesi oli meres nii kõrge, et Laisna sild oli üle ujutatud põlvest saati veega. Liiklus toimus Orjaku Puulaiu vahelist teed pidi. Tööd hilinesid kõikjal. Mäealuse külas jäi osa kartuli külmade tulekul koristamata. Koristust sai jätkata novembri algul ilmade soojenedes. Talvel raiuti loomadele männi oksid söödaks, käidi neid üles tõstmas ja tehti hädatappe.

Pikanäpumehi ei tea ka eriti olevat. Külvi ajal mõned odrakotid brigadirid kõrvaldasid linnaste valmistamiseks. Seegi läks brigaadi pidude tarbeks.

Sigala naised jäid kord „vahale“. Naised jahvatasid ise sigadele vajaliku jahu. Kääramees omas informatsiooni, et naised kõrvaldavad vilja ja jahu oma loomade tarbeks. Läksime kontrollima ja avastasime puhketuppa peidetud odrakotte mis jutu järgi kavatseti linnasteks teha. Sellest loost väljusid naised noomitusega.

Jõukuse kasvuga kaasnes alkoholi liig tarbimine eriti autojuhtide ja traktoristide hulgas. Sellest pahest olime meiegi esimehega tugevalt nakatatud. Kutsed siia-sinna, kus sünnipäevvõi lihtsalt õlle joomine. Viin ja vein olid poes suhteliselt odavad mis ärgitas „klappimisi“ ja maitsmist pea iga päev. On loogiline, et kodus tekitab konfliktid kui mees järjekindlalt purjus päi ilmub teadmata mis kella ajal või kas üldse tuleb kui mängus

on võõrad naised. Lõpptulemus oligi abielu purunemine millele aitas kaasa ka minia ja ämma vahelised suhted. Noore pere kooselu ämmaga ühe katuse all see on nagu kassi-koera elu. Omaette elamis pinnal oleks vast kõik järgnev olematu olnud.

Kindlasti mõjutas joomine mõnevõrra kolhoosi juhtimist ja inimeste vahelisi suhteid. Kolhoosi juhtimine muutus mõnevõrra autoritaarseks mida võib järeldada juhatuse otsuste vähenemisest 1968.a. toimus vaid 10 juhatuse- ja 1 üldkoosolek. 2.02 olid koos juhatuse liikmed Leesmaa, Kopli, Oolmets, Pao, Kääramees S. ja esimees. Peamine probleem eririetusega varustatus ja üldkoosoleku kokku kutsumine mis toimus 17.02.68.a. Koosolekul otsustati töövõimetus päevade eest maksta kompensatsiooni 80% keskmisest töötasust. Pensioni alammääraks teha 12.- rbl. kuus.

17.04 juhatuse otsustas võtta tööle pootehniku palgaga 130.-rbl.kuus. Seakasvatuse brigadiri ametist vabastati Milvi Erik ja määrati laborandiks. Kehtestati 5 päevane töö nädal algus 8.00 lõpp 17.00. Maksta sots.võistluse preemiaid Erich Tamm 30.- rbl. Neeme Mölder 20.- rbl. Endel Holsmer 10.-rbl. Marta Kääramees 30.-rbl. Meeta Kääramees 30.-rbl. Magda Mölder 20.-rbl. Valentina Elmi 10.-rbl. Otsustati osta 200 pörsast. Vedada elektriliini Esiküla loomakarjamaale mis võimaldaks üle minna masin lüpsile. Sügisel kui loomad viibisid Kassari soos või Õunaku liival toimus lüps nuginii käsitsi.

Määrati gaasiballooni hinnaks 3.50 rbl. Õpilaste toitlustamisel koolis jätta toetuseta need kes suve perioodil ei ole kolhoosis töötanud ühe kuu tööpäevade ulatuses.

1.sept.1968.a. vabastada töölt Milvi Erik ja lubada tal kolhoosist lahkuda. Agronoomi töötasuks määrati 1.okt. 80.-rbl. Kuus.

Kolhoosi liikmeks astusid Tiiu Kopli, Aita Jõpiselg ja Mati Nittim. Kingissepa (Kuressaare) kutsekoolist traktoristi paberid saanud Kalle Hollmann otsustati ajutiselt tööle võtta 12.okt-16. nov. kuna peab siis siirduma Armees teenistusse. Sama otsus tehti ka Maido Kääramehe kohta.

Hiiumaa Teedejaoskonna juhataja Robert Hobustkoppel oli EKP Hiiumaa RK revisjoni komisjoni esimees kellega kohtusin Kärklas päris tihti ja alati oli jutuks millal sa tööle tuled ka korter

on olemas. Lõpuks soostusin.

Kolhoosi juhatuse tingimus oli, et pean leidma endale asendaja. Putkaste sovhoosi raamatupidaja Aita Rebane nõustus Kassari tööle tulemisega ja 1969.a. 1.juunil võtsin vastu insener-ökonoomisti ametikoha Hiiumaa Teedejaoskonnas.

Mis puutub perekonda, siis Asta töötas kolhoosis pensionile jäämiseni. Kalle teenis mereväes 3 aastat seejärel naases kolhoosi endisele tööle traktoristina. Kaugõppes lõpetas Kärkla Keskkooli ja astus NLKP liikmeks. Helle lõpetas Tallinna Majandustehnikumi suunati tööle Riigipanga Rapla osakonda. Abiellus Ants Kildveega, neil on kaks tütart kellede kaudu olen vana-vanaisa.

Silvi lõpetas Tallinna Pedagoogilise Kooli mille järgi tuli Käina lasteaeda tööle. Abiellus Avo Steinbergiga, neil on tütar, elavad Kassaris.

Kolhoosi teema lõpuks toon mõnigi olulisi andmeid 1968.a. aastaaruandest .

Kolhoosi perede arv 107, liikmeid 156 sh. töövõimelisi 49, töövõimetuid 11, pensioni ealisi 96, lapsi 36, kokku elanikke kolhoosi peredes 192. Maad 2887 ha sh. põld 525 ha, heinamaa 337, karjamaa 846, istandused 3, õue- aiamaa 62 ha. Põllumajandus brigaade 3 neis töötajaid 37. Brigaa-

dide käsutuses 10 traktorit. Veisekasvatuses 21 töötajat, sigalas 3.

Maaparandus töid tehti 154 ha ulatuses sh. paigaldati дренаapi 81 hektaril.

Kolhoosi keskuses on pooleli 4 krt. elamu ehitus.

Saagid aida kaalus: talinisu 17,1 ts\ ha rukis 16, oder 16,1, kaer 12,4 , kartul 103, kurk 40, kapsas 10, suhkrurapeet 60, hübriidkaalikas pealsed 24, juurikad 461, hein 31,2 , õunasaak 600kg.

Aasta lõpul veiseid 307 sh. lüpsilehmad 185, sead 387, hobused 19. Nuuma otstarbel ostetud vasikaid 41, pörssaid 153.

Piima toodang 5612 ts. Kombine 3, autod 7, elektrimootoreid paigaldatud 39.

Inimpäevi töötatud 18894, kogu tulu inimpäevale rbl. 6,64, rentaablus 5,7%

Palgafondi kasutamine: Aastapalk - esimees 2731.-rbl., pearaamatupidaja 2184.-, Arveametnikud 2 - 2342.-, laohoidja 1120.-, agronoom 1003.-, pootehnik 1092.-, vetarst 1934.-, mehaanik 1919.-, brigadirid 3 - 5469.-, koristajad- kokad 1017.-, postiljonid 2 1184.-, farmijuhataja 1236.-, ehitusbrigadir 1383.-, traktoristid 10- 14411.-, autojuhid 6- 7799.-, abiettevõte 1096.-, ehitus 2- 1620.-,

lüpsjad-karjatalitajad 11- 18904.-, vasikatalitajad 3- 3075.-, karjased 6- 6177.-, seatalitajad 3- 5980.-, muud 1- 1483.-, taimekasvatus 37- 25755.-, kokku kolhoosis 97 töötajat palgafondi kulu 110914.-rbl. Sellest väljast poolt palgatuid 19- 19705.-rbl. Hobukäsitöödel tasu päevas rbl. 4.10

Kooliõpilaste toitlustamiseks tasutud 18 õpilase eest 1695.-rbl. Lastesõimele eraldatud 3459.-rbl. Kultuurilisteks vajadusteks kulutatud 1835.-rbl. Abistamise korras makstud 102 inimesele 1985.-rbl.

Preemiaid makstud 135 korral 7367.-

Arvid Kääramees - esimees
Elmar Hollmann - pearaamatupidaja
Ada Heilo - arveametnik
Leonora Kääramees - arveametnik
Ester Suurvärav - laohoidja
Tiiu Kopli - agronoom esimehe asendustasu . Põhipalk riigilt
Viivi Peedu - pootehnik
Kalju Hülgi - vetarst
Erik Koor - mehaanik
Konstantin Oolmets - brigadir
Hugo Kopli - brigadir
Valter Teesalu - brigadir
Johannes Leesmaa - ehitusbrigadir
Selma Kääramees - farmi juhataja

Kärklas 2000. a

Hilinenud vabandus

Teise Maailmasõja perioodil kuulutas Rootsi Kuningriik end neutraalseks ja jäi sõjakoledest eemale.

Samal ajal aga see neutraalne riik tunnustas Balti riikide inkorporeerimist NSV Liidu koosseisu! 1944 aastal, kui sõjategevus kandus Eesti piiridesse, põgenesid kümned tuhanded eestlased elu kaalule pannes väikestel kaluripaadidel Rootsi. Kõik sinna ei jõudnudki. Paljude teekond lõppes Läänemere vahustes lainetes. Osa neist, kes Rootsis maandusid ei usaldanud tollast Rootsi valitsust ja siirdusid sealt edasi peamiselt Kanadasse. Rootsi valitsuse edasine tegevus näitas, et otsus edasi sõita oli õige. Asüüli taotlemine oleks võinud lõppeda deporteerimisega NSV Liitu.

Eesti riigi okupeerimisel punavägede poolt taandusid Waffen SS 20. Eesti Diviisi üksused koos sakslastega Saksamaale jätkates võitlust punavägedega kuni sõja traagilise lõpuni. Osa

jättis oma elu Tsehi „põrgusse“, osal õnnestus läbi Taani Rootsi põgeneda, kuid seegi polnud pääs. Peale sõja lõpu andis Rootsi valitsus NSV Liidule välja kõik eestlased, kes olid kandnud Saksa sõjaväe vormi. Paljud neist kaotasid elu Venemaa sunnitöölaagris.

NSV Liidule anti üle ka eestlastest kaubalaevade meremehed, kes olid koos laevadega Rootsis interneeritud. Minu koolivend Evald Tuulik valis peale kooli lõpetamist meremehe elukutse. Läks Orjaku sadamas tööle purjelaeva peale. Seilasid Läänemere sadamate vahet. Sõja puhkedes viibisid laevaga Rootsis, kus laev koos meeskonnaga interneeriti. Peale sõja lõppu kuulus temagi Nõukogude Liidule väljaandmisele. Kuna ta lahkus noorukina Eesti Vabariigist enne sõda, siis NKVD teda pikalt kinni ei pidanud. Peale vabanemist tuli ta Orjakusse isa tallu. Vabastamisel oli plussiks see, et vanemad olid talupidajad ega võtnud

osa poliitilisest tegevusest.

Rootsi riik andis Nõukogude võimudele üle ka n.n. paadipõgenike paadid. Kassari Mäealuse küla elanik August Vahe (Põllu August) käis Tallinnas ja tõi sealt endale ühe Rootsi põgenenu mootorpaadi.

Nüüd, kui sõja lõpust on möödunud 66 aastat ja Eesti Vabariik tähistab taasiseseisvumise 20. aastapäeva, ärkab Rootsi valitsus letargilisest unest ja leiab, et Balti riikide NSV Liidu koosseisu inkorporeerimise tunnustamine tolleaegse valitsuse poolt oli vale ja palub vabandust. Tegelikult neutraalne Rootsi riik rikkus jämedalt neutraalsuse põhimõtteid ja eestlaste suhtes toime pandut võib rahvusvahelise õiguse normide kohaselt kvalifitseerida inimsusevastaseks kuritööks. Inimsusevastane kuritöö ei aegu, ega ole kunagi vabandatav.

Elmar Hollmann
Kärdlas august 2011

Meenutades Kassari Kristust ja tema tütart

Merike Niimann

Rahvasuu räägib, et kassarlasi tuntakse suure ja tugeva kasvu ning kõrge eluea poolest. Ühed pikaalisemad on Tammed - seda liignime kannab Kassaris mitukümmend inimest.

Seekord on põhjust meenutada kahte neist. 27.mail möödub Helene Tamme sünnist 145 ja tema isa Villem Tamme sünnist sai 4.aprillil 175 aastat täis.

Villem Tamm sündis 1836 aastal. Oli poisikesena Kassari mõisa omaniku Stackelbergi loomade karjapoisiks, seejärel tallipoisiks, siis kangrupoisiks, pärast ise kangruks, kutsariks, kupjaks ja viimaks aidamees-valitsejaks. Ta olnud tubli töömees ja osav sadulsepp. Lisaks silmapaistvale andele joonistada maakaarte, purssis ta saksa keelt ja oskas kirjutada. Oma välimuselt – sirge rüht, selge ja iseteadev nägu, tõmmu nahk, pikad tihedad juuksed, lõua otsas lühike habe – erines ta tunduvalt siinsest rahvast.

Kui Johann Köler 1863 aastal Vaemla mõisas Gernet'ite juures külas oli, nägi ta Kassari mõisa kutsarit, keda kutsuti ümbruskonnas Ilusaks Villemiks. Kölerile meeldis ta väga ja nii visandas ta Villemist hulga eskiise. 1879 aastal, kui Köler maalis Villemist visandite järgi Kaarli kirikule Kristuse freskot, oli Ilusast Villemist saanud kurja iseloomuga mõisa kubjas, kes lihtrahva seas, kust ta ise ka pärit oli, põlatud ja vihatud.

Villem Tamm suri 1915 aastal, olles 79 aastane. Tema hual on lihtne plaat, millel märgitud ka see, et J.Köler teda Kristusena maalinud.

V.Tamme naiseks oli Kassari mõisa toaneitsi Ann. Neil oli kaks last, poeg ja tütar. Poeg elas Ukrainas ja töötas söekaevanduses. Tütar Helene jäi aga elama vanemate koju, majja, mille isa 1880-ndatel ehitas ning, mis asus kordonist pisut lõunapool ehk siis praeguse Arderite suvemaja kohas.

Isa aupaiste ja enese saksikum olek ei soosinud preili Helenel külanõrusega läbikäimist. Nii tuli elust läbi minna ja popsikohta pidada üksinda.

1920-ndatel oli Kassaris Keina Kõrgem Algkool, kuhu 5 ja 6 klassi tuldi Ühtri, Vaku, Rebassella algkoolidest ning Helene ehk Leeni juures oldi kahe-kolmekesi korteris. Pikaajalisem kirjavahetus on tal olnud oma üürilistest Pauliine Laasbergiga. 17.märtsil 1934 on Helene kirjutanud: „Armas Liine! Sain sinu kaarti praegu kätte. Ärge heinu ära andke, kui hobuse saan, saadan kohe järele!“ Niikaua kui tervis lubas, pidas Helene lehma.

Meenutab Helgi Jõenurm: „1947 aastal olin veel täitsa laps, kui meid Mikult välja aeti. Mina koos tädi Liisaga saime peavarju kordonis ühes toas. See oli avar, valge ja päikseline. Leenitädi elas kõrval, väikeses madalas majas, kus olid kääksuvad ukсед ja väga vanad asjad, palju kapikesi ja läppund öhk. Tema ise oli ka vana,

kortsus ja käis kepiga. Mere ääres oli tal kiviklibune kartulimaa. Tädiga käisime seal „ohakaid torkimas“. Selle töö tegemiseks oli ohakaraud, millega juured läbi lükati. Mina korjasin kinnas käes need mahakukkund ohakad korvi.

Kui 1949 aastal küüditajad meid ära viima tulid, ei lubanud püssimehed Leenitädiga hüvastigi jätta.“

Kui Helene isamaja nii ära lagus, et seal elada ei saanud, võimaldati tal kordonisse kolida. Tema hooldajaks sai Marie Kersen lähedalasuvast Ranna talust. Helgi jätkab: „1950 keskepaigas käisin tal suviti külas, viisin leiba, võipiima ja muud toidupoolist. Nõtkes Juku viis ikka kala. Kuigi Helenel endal oli toiduga kitsas, jagas ta ometi kõike oma kahe seltsilise, koeraga, kellest üks oli suur ja kollane, teine väiksem krants. Eks ta elas külainimeste armust“ ja Kalju Kask lisab: „Paistis ikke proua moodi välja. Luges palju raamatuid. Paja Elna ja Kustavi Irma olid tema sagedased külalised. Tal oli palju saksa- ja eestikeelseid ajakirju, mis kõik tema surma järel Kassari kooli toodi. Ise käisin autoga järel.“

Helene Tamm, kelle elutee oli pikk ja mitte eriti roosiline, veetis oma elu viimased aastad Reigi vanadekodus, kus ta suri mõned kuud enne oma 96 sünnipäeva.

Tahutud tammelehed kaunistamas nimetahvlit, puhkab ta ema-isa kõrval Kassari kabeliaias.

Külaskäik Kassari kaardimoori juurde

Viivi Sarapuu (Tuju)
s.1937

Seda oma väikeses loos meenutan, kuidas ma sõbrannaga Kassaris Lepiku Liisa ehk kaardimoori juures külas käisime nalja kuulamas.

Asi sai alguse sellest, et naabri Leena rääkis, kuidas tema õetütar Liisa juures käis. Tulnud siis tagasi ja naernud südamest, et see mutt ajab küll tühja plära, kuna ennustanud talle, et sõidad varsti üle vee ja abiellud blondi noormehega. Seepeale plika öelnud, et ta ei salli blonde poisse silmaotsaski.

Ja kui see peaks juhtuma, siis Kärkla linna sead hakkavad kahel jalal käima. Aga aeg edasi ja nii see läkski, et ta läks Tallinna tööle ja abiellus tõesti täitsa blondi poisiga. Aga Kärkla linna sead jäid ikka neljal jalal käima.

Ja nii saigi meie huvi Liisat külastama minna, olime siis 18-19 aastased. Kuigi varem ei olnud me Kassaris käinud. Natuke küsisime ka, kus see Liisa elab ja siis ikka juhutati, et minge siit ja siis sealt ja nii läksimegi.

Mäletan, et oli ilus pühapäeva hommik suve lõpu poole, vist augustikuu, kui istusime jalgrattale ja hakkasime vântama. Tuju kõrgel ja lootus suur, et ehk jõuame ikka õigesse kohta. Keegi juhatas, et minge mereäärset teed mööda seni, kui paremalt hakkab paistma suur talumaja.

Ja nii olimegi varsti õiges kohas. Tuppa astudes istus suure laua taga vanemapoolne daam kaardipakk ees (muide ta oli jalust vigane).

Väga viisakalt tervitas ja palus enda vastas laua taga istet võtta. Ja siis küsis, kas tulime nalja kuulama. Rohkem ta meilt midagi ei küsinud.

Siis ta jutustas, kuidas tema ennustused on täide läinud. Ta ei küsinud meilt isegi seda, kes me oleme ja kust kohast tuleme.

Ja siis hakkas kaarte pakkima ja segama ja lauale lappima ning vahepeal käskis mul vasaku käega mõned lehed pakist võtta, ise kogu aeg jutustades seda ja teist, et mul on kirjavahetus meesterahvaga, kes kannab mingit märki ja me abiellume varsti. Siis ütles mitu last meil saab olema ja ka sooliselt. Siis veel, et meil saab olema oma

maja ja ennustas ka minu tervislikku olukorda ning mehega midagi äkilist jne.

Tema ennustus on minu elus 90% täide läinud (kuigi ma ei ole selle järgi püüdnud elada).

Sama lugu oli ka sõbrannaga, kellele ennustas, et lapsi ei saa olema ja vanemas eas abiellud.

Ja nii ongi tal läinud. Lahkudes andsime kumbki kolm vene rubla.

Tagasi tulles naersime meiegi kuuldu üle ja viskasime üksteise kulul nalja seni, kui sõitsime ratastega kokku ja olimegi mõlemad külitri kraavis, rattad otsas.

Tükk tegemist oli enne, kui rataste alt välja saime ja rattad koost lahti saime, jalasääred verised ja määrdega koos.

Nii lõppeski meie pühapäevane reis Kassarisse.

Liisa kohta ütlen, et tark, sõbralik ja väga jutukas naine.

Hea mälestus temast. Meenutused 1956. aasta suvest.

Harald Suislepp ja Kassari

Ta istus, päike ainsaks pärjaks peas

Paja Anu

Teatmeteosed ütlevad, et Harald Suislepp (1921–2000) sündis Kundas raamatupidaja pojana, õppis Eidapere ja Kunda-Malla algkoolis, seejärel töötas vanaisa talus. 1941. aastal mobiliseeriti ta Nõukogude armeesse. Pärast sõda tegutses Suislepp ajakirjanikuna, 1952–55 õppis vabariiklikus parteikoolis, 1955–66 töötas Sädeme, Pikri, Loomingu ning Sirbi ja Vasara toimetuses. 1966. aastast oli vabakutseline kirjanik Tallinnas ja suviti Kassaris.

Esimene luuletus avaldati 1936, esikkogu ilmus 1958. aastal. Luulekogusid on ilmunud kümnekond, peale selle arvustusi ja päevakajalisi artikleid. Suislepp on kirjutanud küll loodus- ja intiimlüürikat, kuid tugevaimaks on peetud tema lakoonilist, sõnamängulist ja teravkeelset satiiri, mis on küll terav, kuid enamasti mitte tige, ja väga suislepalik.

Suislepp ja Rannamaa tulid esimest korda Kassarisse 1950. aastate lõpus, algul peatusid nad koolimajas, seejärel ostsid maja, mida hakkasid aegamööda kõpitsema. Majale lasti ehitada teine korrus – töötuba –, kus nii lagi, seinad, põrand kui ka mööbel olid puidust, värvimata, ning otsaaknast avanes võrratu vaade mäele vooklevale kruusateele. Akna all kiiktoolis armastas istuda eriti abikaasa Silvia, Haraldi töölaud oli vasakul nurgas, laual korralikult teritatud pliiatsid, pedantselt virnas raamatud ja kirjutuspaber. Kevad- ja sügishommikuste kangete kontide tarvis oli laua all suur elektriline jalasoojendussaabas. Luuletaja ärkas vara, kui pere tõusis ja alla hommikust sööma hüüti, oli ta sageli jõudnud juba paberile panna nii mõnegi rea.

Kodused tööd olid rohkem naispere tugevatel õlgadel, õbluke Harald käis

poes ja asjatas küla peal, kehalised katsumused ei olnud niivõrd tema jaoks, kuigi jõudumööda ta muidugi toimetas: vinnas kaevust vett, ronis kord isegi koos ehitusmeestega katusel (uskumatu, kuid pilt sellest on olemas). Kui Kassari kabelit korrastama asuti ja kui Risteti tuulik uued tiivad sai, lõi ka Suislepp nõu ja jõuga kampa. Kirjanikepaar armastas nooremas eas, nelja-viiekümnestena, jalutada: Sääretirp, Telliskivirahu, Piibunina (tollal ninast Rooli laudani „igav liiv“), mäealust teed mööda Kalju poest ja Risteti veskist mööda kabeliaeda.

Inimesena oli Suislepp väga tagasihoidlik, ei kippunud esile elus ega luules, praalima hakkas vahel purjuspäi, näiteks kui oli Lepa Anna trallat ülearu mekkunud. Vanemas eas enam kodust väljas ei käinud, palus tuttavatel kaasa tuua Viru Valge pudeli, millest Silvia enne magama minekut talle siis jao pärast kallas. Maine vara oli Suislepale koormaks, ta oli pidanud noore poisina oma õlule võtma raske talutöö ja kasvama peremeheks. Luuletuses „Vanaema lilled“ meenutab Suislepp: Minu isa oli Joosep, / vanaisa Kustav, / vanavanaisa Joosep, / vanavanavana-isa Kustu, / ja mina Harald-Gustav ... / Kui õnnelik olin, kui Kustude, Kustavite ja Joosepite maa / ühines Nigulate, Jaanide, Kaarlite ja Mihklite maaga / üheks suureks põlluks / traktoritele harida.

Ka viimase maareformi ajal loobus Suislepp tagastatavast maast õdede kasuks. Kuidas võiksin vahetada rahaks / Kustude, Kustavite ja Joosepite maa, / milles kogu nende elu, / nende mure, / nende rõõm, / nende armastus, / ja nende lootus minule.

Kassari inimestesse suhtus Suislepp uudishimulikult ja soojalt. Kui Lepa Annat võttis osa suvitajaid kui laadatola, kellega suheldes säilitab haritud

inimene loomuliku üleoleku, ja teine osa tunnustas Annat kui ürgset loovinimest, rikkumata annet, kuulus Suislepp kahtlemata viimaste hulka. Luuletaja ei sõbrustanud ka kohaliku parteinomenklatuuri ja kolhoosiesimeestega, pigem sattus aegajalt oma vaimuka, täpse ja terava keele tõttu tähtsate meeste põlu alla. Kassarist, selle kandi inimestest ja kolhoosielust kirjutas Suislepp Nõukogude Hiiu- maale, Sirbile ja Vasarale ning Loomingule, ikka humoorikalt ja väikeste nuketega. Näiteks „Kevadreportaap Kassarist“: Taat kord ohkas: „Kus sa pääsed ... / Maal on omad ristid: / suve läbi on kas sääsed, / puugid või turistid ...“; „Viinakuu vigurid Kassari kartulis“, mille moto ütleb, et kirja pandud kassarlaste palvel ja Sõpruse kolhoosi Kassari osakonna brigadiri-agronoomi poolt 3. oktoobril kartulivõtu kohta kogutud andmeil: Päev – kaksteist vagu ja kolmteist meest. / Kolm kasti ... Vast silmamoondis? / Ei! Kõrbkuivad mehed on õfid ja / neid Käinast saatis Koondis ... või „Kassari teejuht“: Ah et koolimajja siis / oli mõte minna? / Tee on õige, ju ta teid / samuti viib sinna. Mõtisklev-nukker on tema „Aega peatamas“: Ristete talu õuel / kõrgete kirsipuude all / seisab muldvana naine, / lilleline pühapäevärätik peas, / käsi päikese ees ...

Peale inimeste pidas Suislepp lugu ka teistest Kassari loomadest, vana- del fotodel on ta Ranna Marie musta koera, kirpudest puretud Mikiga ja Lepa Anna laigulise Rummiga. Loomadest oli tal vahest kõige lähedasem suhe kassidega (must Troll), nende iseteadlikkus imponeeris. Südamele tarvilikud olid ka puud (kaevuäärne nimekaim suislepapuu, vanaldane pirn kõõgi akna all), kivid ja linnud. „Ei ole ma veel selles eas“, / ümiseb vana mees / õitsva õunapuu ees, /

päikesepärg peas; Hingerahu – / kändu mälestus tormimühinaist okstes ... / Puud on sündinud seemnest nagu minagi. / Mõlemas meis tuikab üks ja seesama ELU.

Kui ühel 2000. aasta septembri-

hommikul kasutütar Rea Haraldit hommikupudrule kutsuma tuli, lebas väikeses raamatuid täis toas vaid luuletaja maine ümbris. Ma luulet nägin luulearutelul / Kui pelka nägemust taas tagareas. / Ei peatund meistrid te-

mal, tema elul. / Ta istus, päike ainsaks pärjaks peas. / Pult mõõtis mõõku, ambus vaimsusnooli. / Ta istus, hõõgus põsil tärnanud. / Siis enne lõppu nägin tühja tooli. / Mil lahkus ta? Ei keegi märganud.

Harald Suislep oma suvemaja ees.

90-sed suvekassarlased

Eve Viidalepp

Helevalge kadakapalistusega teerada viib Tagukülalt üles Kassari mäele, sireliõitest puhevil põõsapuhmaste vahele, Keldrimäele ja sealt mõisa kutsutud koosviibimisele.

On pühapäevane päikesest soe-kollane õhtupoolik, hulk jalgrattaid muuseumi õuel. Soe leitsak keskpäeva kuumusest ei näi järele andvat. Rahvas on kogunenud ja veel mõni minut oodatakse tulijat.

Teeme õues ühispilti, istume kiiresti üksteise kõrvale, naeratame kaamerasse ja läheme ajalukku.

Tõstame uuesti pingid suure laua

ümber. Tänane kokkutulek on pannud ärksamate naiste südamed iseäralikus rütmis põksuma – lauale on laotatud luuleraamatud, jutustused, üks venekeelne tõlge... Toimub pidulik vaikne raamatute sirvimine... Täna on luuletaja Harald Suislepa õhtu. Ümberringi on punaste, roosade pojengide lopsakat ilu ja lõhna; „tüdrukud“ sädistavad isekeskis, on ilusates suveriietes, päikesepruunid käsivarred laual või süles – kõik on kohad sisse võtnud ja nüüd võib alata omakandi luuletaja lihtne õhtupoolik.

Alustuseks lihtne uudishimulik küsimus: „Kuidas Suislepp siia üldse tuli? Ja Rannamaa?“ hõikab keegi

naistest. Mina tean, et see oli Kassari saare eriline õhustik: kirklik, inspireeriv omapära ja muust maailmast eraldiolek... See on nii olnud väga mitmetel suvehiidlastel, loominguinimestel. Aga vabas vestluses see tõsiasi koheselt esile ei kerki ja tore ongi, jutud koguvad tuure. Kokkutulnud naised on eri kantidest ja minevikuski oldi eri töörinnetel, nii kujunevad ka mälestused väga eriilmelisteks. Kild killu haaval mälestused tihenevad. Õhtu kujuneb paaritunniseks, põnevaks rännakuks mitmekümne aasta taha ja igaühelt kostub tõsieluseiku, ajaloolisi kommentaare, naeru naljade üle...

Ringi käib leivakali, värskelt vurritatud võilille-sireli tihke-mahe-magus mesi ja teine, soolase sisuga purk pakub kõigile perenaiselikkude huvi ja mekkimise lusti...kui kõigile retsepti lubatakse, läheb jutt uuesti rööbastele – Kassari radadele. Jutud pörklevad juubelilapsetega seotud lõbusate juhtumiste, isenähtu-kuuldu ja külajuttude legendide ümber.

Mäletan Harald Suisleppa, kui väga väikese kasvuga, kuid kauni filminäitlejaliku näolõikega, uhke juustepiiriga, pruuni näojumega meest. Nägu hingestas range vaikiv pinget, terav silmavaade, tihti mõtlesin, et isegi ta silmad luuletavad...Sellisena, väärilise hoitud kõnnakuga, tuli ta meie majast mööda, piimamannerg näpu otsas. Nii mindi Nõtkes Juku juurest piima tooma, seal kohtusime alalõpmata. Meestel jagus palju juttu, minul ei õnnestunud temaga kunagi vestelda, olin liiga uus ja unustasin ennast ka kuulama. Aga ka Haraldil valvas pilk ja iseenesesolev näoilme olid liiga literatuursed, see hoidis distantse. Sellepärast on mul tema kohta ka nii vähe öelda. Aga selle eest oli Ants Viidaleppal lõbus popurii nii Haraldil lõbusatest seiklustest Käina vahel kui ka naisterahvastega ja Silvia sädelevast loomusest suvepidusid korraldada. See kõik oli kord..Antsu juttude järgi meeldis mulle see periood tema elust, kus ta napsi ja naisi armastas (minu meelest oli see andeka huumorisooniga mehe lustlik seltskonna arvel enese väljaelamine, elule võrtsi andmine...). Mulle meeldis ta julgus ja

filmilik pahelisus. Kõik lõppes teistele armsalt, aga tema ise olla väga rängalt häbi käes põdenud oma tempude üle, mis liigse viina toel sündisid. Eks kodune kohus ja enesekriitilisus jõudsid kokkuleppele, et vanad tembud tuleb maha jätta, viinuskivõtmisega hüvasti jätta. Ja nii need lood lõppesidki, mis mulle meeldisid. Ta jäi koduseks ja igavaks, nagu Antski ütles, muutus sõnatuks, kinniseks (teiste jaoks), tulid haigused ja seda kõike korraliku elu pärast. Käisime ikka külla koogi ja napsuga, aga seda viimast ei pandud laualegi. Kirglik ja tark oma vestlustes oli ta ikkagi, eriti vaidlesid nad Silvia-ga, sest tõepiir pidi olema täpse ja õige sõnaga kirjeldatud ja see oma mina pidi ka kuhugi mahutatud olema, aga see oli nauditav, haritud ja lõbus. Ka ilu suhtes oli Harald vastuvõtlik, ta kiitis julgelt noore Doris Kareva ingellikku ilu ja luuleloomingut, kui ilmutust... See pani mindki huvi tundma ühe naise sõnaseadmiste vastu. Ja siit minu mõte, et me inimesed ja meie kokkupuuted on üksteisele ääretult tähtsad. Kui palju lähedust ja elu mõistmist, tundmist võib anda ühe luuletaja värsiread:

Pestudkivine Säätetirp.
Valges kruusas merikapsapuhm võsub.
Suurt keskpäeva valgust õsub
lahe sinine sirp...

Kes siin üksildust otsimas käis?....
...tuul, ulakas, kiskus kurdu
mere sinise seeliku.

Luulet peab lugema kõva häälega, lugema hingega. Merike ja Anu valisid ilusaid sõnasätteid, mõtteviirge ja lugesid need meile südamesse – nii vägev on see südamesoe sõna jõud. Hetkeline hardus puudutas paradiisi. Ja me kõik otsime seda. Kes on Önnepalu „Paradiisi“ lugenud?! Mõtles sinna asemele Kassari ja ongi tehtud. Igaühel on oma paradiis.

Tiiu ajaloolised meenutused töid jälle maapeale. Konkreetseid lood, nimed ja arvud on need, mida tuleks ka üles kirjutada, raamat teha, nagu Kassari perede raamat. Nende kõrvale peaks kindlasti kirjutatama lõbusamat sorti lugusid kogukonda sisseelamise keerukusest, mida siira rõõmuga jutustas Urve, kui ta verinoorena siia tuli ja kohalikega ühte kasvas. Igal ajal on oma mekk, oma värvid ja lastele teatepulk tuleb meil voolida, õppida selles väärtust nägema.

Üks ilus kokkusaamise õhtupoolik veereb kellatikusumise taktis õhtusse. Jälle saime üksteisele lähemale, jälle sai hinge kogutud midagi kordumatut ja ilusat. Ja väga oluline ON, et oleks alati üksteisele midagi anda. Anda AJALE, anda INIMESTELE.

Õhtu lõppedes jättis Anu meie mõtteisse justkui uue, järgmise tee-ma, öeldes, et kuidas küll kõik need 90-nased mehed, Harald Suislepp, Lembit Odres, Ants Viidalepp, Olev Eskola, Jaan Kross, Alo Hoidre ja teised, meile siia Kassari ühel ajal nii ühese tee leidsid.

Minu noorus Orjaku külas

Helle Demus (Kalju)
s. 1944

Meenutan varateismelisi aastaid, millega siis tegelesin.

Ühel aastal olin Orjaku küla postimees. Elna Hülgl oli siis side ülem ja sidekontor asus tema kodus. Võtsin sealt posti ja pensionid. Tegin kodus ka ajalehetellimusi ning müüsin postkaarte, marke ja ümbrikke.

Aasta või kaks oli meie kodus rändraamatukogu. Tegin ühe kapigi selle tarvis tühjaks. Marie Kirsi tõi raamatud ja asendas need uutega teatud aja järel. Lähemal elavad inimesed ikka lugesid.

Suviti käisime kolhoosis heinatööl, alates heina kokkupanemisest põllul, mida hangudega saadudesse ja hiljem autodele ja siis küüni hanguti. Põhiliselt me olimegi Sassa rehes heinavirna otsas heina paika panemas. Poisid

hangusid ja meie, tüdrukud, tegime autokoormaid. Autojuht ikka õpetas kuidas teha, sest pikk sõit Orjakusse oli ees. Öhtul tulime koju viimase heinakoori otsas.

Öhtuti mängisime võrkpalli, lausa pimedani välja. Tegime Orjaku küla keskele palliplatsi (Pauliine Nursti juurde tee äärde). Liine oli mõnus, viskas alati nalja ja kunagi ei pahandanud meie peale. Tavaliselt käisid seal kõik küla noored, mõnikord ka Kassari. Kui sadamas juhtus olema kaubalaev, siis läks laeva meeskonnaga tõeliseks pallilahinguks.

Aastaringelt sai käidud Kassari rahvamajas kinos. Kui ei olnud lund, siis ikka jalgratastega. Mäletan, et talvel käis lahtine veoauto inimesi kinno viimas. Kogunemine oli Sassa mäel ja rahvast käis siit päris palju. Mõnikord sai käidud ka jalgsi. Enamasti peale kino oli tants. Pingid lükati seina äärde, kinopoisid lasid plaadimuusikat või tegi muusikat hoopis Udo Põllu oma

löötsaga.

Peale keskkooli lõppu tuli üks klass kolhoosi aastaks tööle. Orjakusse sattusid Reet Tammeveski ja Reet Rehepapp. Kohalikud kutsusid neid suur Reet ja Väike Reet. Nad elasid Säärel ja käisid Orjaku karjalaudas tööl. Tihti käisime neil külas, tegelesime paljude asjadega. Meil oli huvitav ja väga lõbus.

Peale selle olid ka kodused kohustused. Ema ja tädi olid pikad päevad Kleemos heinal. Meil oli kaks lehma. Need tuli hommikul vara ajada Puulaiu karjamaale ja õhtu tagasi. See oli õhtuti päris keeruline laveerida autode vahel Orjaku sildade peal. Koju jõudes tuli lehmad lüpsata ja viia põllu peale köide sööma. Mäletan, et olin kolmanda klaasi laps kui käisin päeval Puulaiu karjamaal ühte lehma lüpsmas. Kõige raskem oli täis lüpsikuga sealt koju tulla. Iga päev tuli ka seale süüa anda. Igav meil küll ei olnud, olgugi, et ei olnud televiisoreid ega arvuteid.

2. septembril sai valmis Orjaku sadama esimene etapp.

Meenutusi Kassari koolist

Helle Demus
Jõulukuul 2011

Läksin kooli 1951 aasta sügisel- Kassaris oli siis viimast aastat 7.-klassiline kool.

Meid oli esimeses klassis neli – Milvi Pärnoja(Löppe), Mati Nittim, Uno Kääramees ja mina Helle Kalju(Demus). Poisid on nüüdseks manalamehed. Esimeseks õpetajaks oli Aliis Tikerpuu, direktoriks tema abikaasa Leo Tikerpuu. Mäletan veel Helme Hanikatti(Kääramees) ja raul Kaod, kes meile väga harva tunde andsid. Esimesest koolipäevast ei meenu mulle muud, kui et mul oli hästi suur koolikott, kahe lukuga portfell. Teistel olid väiksemad, ühe lukuga. Tundsin end seekord väga õnnetuna.

Järgmine aasta oli juba Kassari Algkool, neli klassi.

Kui läksin kolmandasse klassi, tuli meile õpetajaks Marta Kalju Vilivalla koolist. Ta tegeles meiega palju, oli parajalt range ja nõudlik, kuid südamega asja juures. Tuleb meelde, et tema hakkas õpilastele keetma sooja teed, et saaksime kodunt kaasavõetud võileivad ära süüa. Suhkru võtsime ka kodunt kaasa. Tol ajal sai suhkrut osta kooperatiivi liikmeraamatuga pool kilo kuus. Ennem sellist teejoomist küll ei mäleta, kellel oli leib kaasas söi niisama kuivalt.

Olin ka pioneer ja pioneerijuhiks oli Säde Elmi(Põllu). Kõik neli klassi õppisid ühes klassiruumis. Vahetundide ajal mängisime ringmänge nagu „Me lähem rukist lõikama“ ja teisi. Mängisime ka siis kui kui hommikul varem kohale jõudsime. Kevadeti ilusa ilmaga mängisime muidugi õues: palli, peitust, keksu jne. Koolimaja taga oli väike aed. Meelde on jäänud pikad tulbi ja nartsissipeenrad, mis rikkalikult õitsesid.

Kuna elasin Orjaku küla alguses, siis koolitee oli ikka väga pikk. Siit käis koolis minu täditütar Virve Sein, kes elas Orjaku mõisas. Sadamast käis Palmi Liiv ja minu naabermaajast Alto Tsepkin. Teistel oli koolitee veidi lühem. Orjakust käisid veel Urve Kääramees(Tikka), Uno Kääramees, Vaivi Kääramees ja Aldo Kääramees. Hommikuti läksime kottpipmedas, hea kui kellelgi oli taskulamp. Läksime varakult, sest tee oli pikk. Koolimajas olid ahjud köetud, põlesid tattninad, elektrit sel ajal ei olnud. Koolimajas oli mõnus ja kuidagi salapärane.

Kodutee kujunes veelgi pikemaks kui minek, me n.ö. tigusime. Nii palju oli tegemist: lasime liugu, pidasime lumesõda, ehitasime lumememmesid ja sõime külmunud, kuid maitsevad kibuvitsamarju. Kevadeti ujutasime kraavis konnakulleseid. Emanasti oli meil Unoga ühine koolitee, sest käisime ühes klassis, aga juhtus ka et

tulime kõige kamabaga.

Õpetaja Marta Kalju oli minu sugulane ja ta leppis kodustega kokku, et kui on paha ilm, jään tema juurde koolimajja ööseks. Paar korda olin ka ,aga seal oli niiaaa igav!

Sel ajal olid talved külmad ja lumehanged. Päris pakasega oli külmapüha ja kooli minema ei pidanud. Peale suurt tuisku mõnikord viis meid reega kooli ja tuli vastu Palmi Liivi vanaisa Aleksander Liiv, kes oli kolhoosi tallimees ja ühtlasi suur naljamees. Nalja sai siis kui regi külili läks ja me kõik lumehanges istusime. Aleks vahel ajas meelegee ree küliti ise peenikest naeru pidades. Vahel viis meid kooli ka minu ema. Tee kulges otse üle põldude, seal oli lund vähem. Maantee oli nii kurviline ja hanged ulatusid põõsaste latvadeni.

Sedaaegu käisid Orjaku sadamas suured kaubalaevad. Minu ja Virve kodutee suundus sadamast mööda. Ühe laeva peal oli venelannast kokatädi, kes oli meie sõber. Kui see laev juhtus sadamas olema, läksime kai peale. Tema kutsus meid endale külla, pakkus igasugu puuvilju ja maiustusi. Küll need maitsevad head!

Väga head mälestused on jäänud Kassari koolist. Väike, armas, nii kodune.

Viiendasse klassi läksin Käina kooli, kus elasin internaadis.

Ridikül kui naise ilu- ja tarbeese läbi sajandi

Merike Niimann

Möödunud aasta 13.mai „Postimees“ kirjutas, kuidas arheoloogid leidsid lõuna Koreast 500 aasta vanuse naise muumia, kelle juures oli käekott. Ilmselt oli see talle väga kallis esese, et see talle maisest ilmast lahkudes kaasa pandi.

Mitmesugustel kottidel on inimese elus jätkuvalt tähtis otstarve. Algselt olid kotid loomanahkadest kokku nõõritud ja niinest punutud, mida kasutati jahil noolte hoidmiseks, aga ka loodusandidega täitmiseks. Need olid suured ja rohmakad. Aga naised leidsid, et tihti vajaminevaid asju peaks ikka endale lähemal hoidma ja kinnitati väike kott ümber talje. Selliseid kutsuti lahttaskuteks.

Kuigi kotid olid aastasadu olemas, pärinevad nende tüüpilisemad mudelid 18.sajandi lõpu ja 20 sajandi alguse

vahele jäävast ajast. Umbes 20 sajandi keskel tulid esimesed nahast käekotid, mis meenutasid väikesi kohvreid luku ja võtmega. Oma lapsepõlvest mäletan, et vanavanemal oli ruudukujuline õlgedest punutud ridikül, klapi ja suure punase nõõbiga, ühe eluga. Eludeks kutsutakse koti sees olevaid riidest või nahast vahesid. Nõukogude ajal tegi koti-ilma nahkgalanteriikombinaat „Linda“.

Eks käekoti suurus ja värv iseloomustas igapidi selle kandjat nii argi- ja pidupäeval. Meie näitusel oli kõige vanem ridikül eelmise sajandi algusest ja kuulunud see Sauna Liisule ehk Liisu Alofile, kes oli Suurvärav Roberti ristiema. See ridikül oli metallist, peenest ketist sangaga ja peal ilutsesid kalligraafilised nimetähed A ja L. Vanuselt järgmine oli Nõtke Liisile ehk Alice Elmile kuulunud must palvemajas käimise kott. Vanuselt järgmised olid

Leida Aroni ja Vaike Veevo käekotid, mis pärit vahemikust 1940-1955.

Kotid on küll aastatega fassongi muutnud, kuid nende põhiülesanne on ikka jäänud samaks – naise salaruum, kus sees vaid temale kuuluvad asjad. Kui sajandi alguse ridikül sisaldas kammi, peeglit, ninarätti, puudritoosi ja imetillukest mõne tilgaga parfüümipudelit ja kui oli, siis ka rahakopikat, siis praeguse aja käekott sisaldab lisaks eeltoodule veel (tavaliselt suure) kotikesega meiegitarbeid, mobiiltelefoni, punkti võtmeid ja hulga „igaks juhaks asju“. Praegu on vaba maailm, kust võimalik soetada tuntud kaubamärkide Gucci, Prada, Versace jt.tooteid. Võimatu pole ka leopardi, krokodilli või hundinahast käekott hankida. Juba on turul ridikül-sülearvuti...

Meie näitusel oli 12 inimese 42 ridiküli.

Tiina Selirand (vasakult), Anna Teele Orav, Mirjam Orav ja Tuuli Kopli.

Kultuur ei kao kuskile

Maarja Undusk

14. augusti õhtul kell seitse kogunesid Kassarisse Muromaa talu ilusa puuma- ja külalistuppa luulesõbrad, et kuulata Marie Underi luulet.

Ilm oli just jälle läinud soojaks ja leebeks, õhtune päike valgustas avarat heinamaad, millele avanes majaterrassilt imeline vaade. Perenaine Silvia Mälksoo pikas kleidis ja valges suvekübaras kõlistas kohvitassidega ja kutsus külalised sisse.

Ootusärevas vaikuses ilmusid meie

ette kaks üllatusesinejat, Silvia Mälksoo ja Anu Hülgl. Silvia teadustas, et meiega koos võtavad luuleõhtust osa ka Hedvig Hanson, Lauri Saatpalu ja Katrin Mandel - täpsemalt öeldes olid kohal nende hääled ja laulud.

Underi luulevalikus oli rõhk pandud loodustlühirikale ja pigem küpsema ealoomingule. Anu ja Silvia lugesid luuletusi vaheldumisi lindilt tulevate lauludega.

Meeleolu oli rahulik ja õilis. On hea tõdeda, et luulet loetakse ja kokku tullakse lihtsalt heast meelest ja

luulekuulamisest. Suurepärane, kui keegi lihtsalt niisama võtab kätte ja korraldab luuleõhtu.

Kaheteistkümnest palast koosnevale luulekavale järgnes kohvilaud ja seltskondlik vestlus koos tulevaste luuleplaanidega, millest järgnev pandi kohe paika - armastusluule Eve Viidalpa kodus sealsamas Kassaris.

Kultuurilembesed naised hakkasid ükshaaval lahkuma, enamasti jalgratastel, õhk oli täis augustikuist malbust ja kimalaseparvi. Kultuur ei kao kuskile.

Anu, Anu, sööda kanu...

Merike Niimann

Kassarimaa üheks suve suursündmuseks oli näitemängu „Võsavennad“ vabaõhuetendus rahvamaja õuel. Hirmu, erutuse ja armastusega väljalubatud esietenduse päev saabus karusepäeval 13.juulil.

Tammevõralse vahtra all said täidetud kõik istekohad. Rahvast aga muudkui voolas, kuni said hõivatud ka kõik toetus- ja lõpuks seisukohadki.

Ikka oleme mänginud rahvuslike sugemetega külajante elust enesest, nii ka seekord. Rahvamajal oli täita Lepiku talu elumaja roll ja Linda Tiku pintsli all said lavakujunduses „Vedelvorsti“ pääsukestega karjaaiast ja häärberist selleks korraks ait ning kuur. Möttelise aia kriuksuv õuevärav, kustkaudu külakiigele mindi, sai teenitult tähtsaks ka argipäeval. Iga raamatukokku tulija tahtis just sealt õuele siseneda.

Pääsulinnud taeva all, tirtsude järeleandmatu saagimine ja õhtu jõuab, kuni kõik see Lepiku rahvas talu heinamaalt koju teel on. Keegi ei aima veel linnast naabertallu suvitama tulnud noormeeste plaane, aga Lepiku tütreid on neile tõsiselt meeltmööda küll.

Peremees Lepiku Liias (Kalju Hülgi) on igapidi kokkuhoidlik, samas äkiline mees, kes tütreid kasvatades on valmis igale linna untsantsakale kaikaga kulmude vahele andma, kes vähegi julgeb „puurilindude“ suudlemata huultele läheneda. Kalju on ennegi peremeest mänginud, kuid seekord lõi ta otsustava käitumisega ja tugeva madala häälega jõulise kuju, kes võib tõesti oma tütarde ja teenijatüdruku au pärast hirmsaid tegusid korda saata.

Perenaine Lepiku Leenu (Evi Sadul) oli täielik vastand peremehele, tasa-kaalukas, ikka lepitav ja alluv kaasa. Tavaliselt oleme Evit harjunud näge-

ma peadpööritavalt kärtsudes rollides, seekord aga oli ta vastand iseendalegi.

Peretütred Minni (Ulvi Uusoja) ja Maie (Triinu Schneider) lehvisid Lepiku talu õuel tütarlastele omase edevusega. Miski ei seganud nende õnnelikuks olemist. Ulvi ja Triinu on „Tantsuproffessoris“ ja „Vedelvorstis“ mänginud kordamööda teenijat ja peretütart, nüüd esimest korda olid võrdsed, talutütred.

Sarmikad noormehed Timo (Sander Kopli) ja Simo (Anti Veike) koosmäng tuli julgelt ja usutavalt välja. Õue mänguruum võimaldas tõelist tüdrukute kambriaknast sissepiilumist ja koera eest põgenemist. Mullu „Tantsuproffessoris“ oli Anti ja Sandri esimene paarismäng, Antil üldse esimene ülesastumine näitelaval.

Hando Kask, kelle loomupärane anne sai rakenduse mullu tantsuproffessorina, oli suurepärase ka karjapoiss Kuti osas, kes lendas sisse nagu kuul, täis üleemeelikut lusti, et sõbramehe poolest aidata „petserlastel“ peretütardeni jõuda.

Oraspere Oti (Toivo Platov) puhul paelusid elegantsed maneerid ja sõjaväelase raporteeriv kõneviis. Ootamatu vabaduse valusad viljad viivad hetkeks küll maa jalge alt, kuid lõpuks saavad Annuõkaga leivadki ühte kappi.

Vaieldamatult sai publiku lemmikuks teenija Anu, põllulilleke (Tiivi Lipp). Oh seda vanatüdruku põletavat kirge, mis temas kees ja seda väliste mõjudega opereerimist! Naise keha-keelt täis mäng – paljutootav, kuid vähelubav! Selle rolli on Tõnis Braks 70 aastat tagasi just Tiivile kirjutanud! Tiivi on ennegi Käina valla näitetruppides kaasa teinud, seekord siis Kassaris.

Hingamise päeva õhtuks on Liase tütreid leidnud väärilised kosilased ja Oraspere Ott lõplikult murdnud

„põllulillekese“ ning altari ette läheb Lepikult kolm õnnelikku paari.

Lavastaja Raivo Rüütel on pisi-võtetega, peaaegu märkamatu nüanssidega saavutanud üldmuljeks päikselise, humoorika mängu, millele publik reageeris elavalt naeruturtstustest ja heameelest plaksutamistega. Kostüümigarderoobi puudusel sai väliskuju loomine igaühe enese nutikuse testiks. Ja tulemus oli kõigile kaeda!

Kassari alalisele külalisele sakslanna Isolde Hus'ile meeldis lugu sedavõrd, et tegi sellest koheselt raamat-albumi, kus jäädvustatud kõik tegelased nende hetkedes. Huvilistel on võimalik seda meie raamatukokku vaatama tulla. Viimasel etendusel 3.septembril sai näitemäng helitehnik Karl Gustav Kopli poolt ka videosse võetud.

Näitemängutegemist on Kassaris ikka armastatud. Haridusseltsi protokollide raamatust on lugeda, et eelmine „Võsavendade“ esietendus toimus rahvamajas Eesti Vabariigi aastapäeval 24.veebruaril 1937 aastal. Siis mängisid Richard Kärner peremees Liast, Anna Kask perenaine Leenut, Alice Nigulvits teenija Anut, Gustav Jõpiselg Oraspere Otti, Liidia Oolmets peretütar Maiet, Aino Kibus peretütar Minnit, Heino Eeljõe Simot, Konstantin Oolmets Timot ja Ilmar Vahe karjapoiss Kutti. Eks nii mõnigi tänane näitleja võib nende nimele seas oma sugulast kohata!

Täname Eesti Kultuurkapitali Hiiu-maa Ekspertgruppi, heatahteühing „Lootust“, Samaaria Eesti Misjoni Putkaste kauplust, kes toetasid etenduse lavaküpseks saamist. Suured tänud pillimestele Arvo Haasmaale ja Mati Kaldale, piletimüüjatele Ingale ja Martinile ning kavategijale Helile ja -jagajale Carmel Anettele, puhvetipidaja Estrile, Lagedi talule, kust pruutpaaridele kaasavaraks kanad saime,

Kadakamäe, Remli, Koplitamme ja Kärneri perenaistele lilled eest!

Vähetähtis pole seegi fakt, et hooaeg oli rikas ka järelkasvu poolest, Sander Kopli sai neljandat ja Anti Veike teist korda isaks ning Tiivi Lipp kolmandat ja neljandat korda vanaemaks!

Kirju suvi on otsa saanud, aga kirev elu jätkub! Uute kohtumisteni, kallid publik!

“Võsavennad” lavastas Raivo Rüütel.

Seitse aastat „Õilajaid“

Vilja Saar
ansambli vanem

Oleme Kassari haridusseltsi ansambel „Õilajad“ ja kadripäeval möödus meie kokkulaulmise algusest seitse aastat. Kontserdi andsime Vetsi Tallis, just seal meie esimene kokkusaaminegi toimus. Esitasime kava, mis koosnes üheksast kolmel ja neljal häälel lauldud, kahest soololaulust ja neid ühendavast Olivia Saare, Robert ja Asta Willmanni luulest.

Koosviibimist algasime leina-seisakuga Hilja Põllo mälestuseks. Kontsertkava alustasime Maive Jõe-lehe luulevormis tervitusluuletusega: 7.aastat mööda läinud, mil ansambel koos on käinud// Merike idee meil andis, nii see meie kooslus sündis// alustasime Vetsi Tallis, ristiemaks Ester Tammi//mis siis lapsukesel nimeks, „Õilajad“ - küll pandi imeks//laule meil on seinast sein, konkurentsi pakub Käina//oleme ka laulnud koos, siis said laulud võimsa hoo//kes ansambelis õi-

Sünnipäevatorit.

lavad, paljud teada tahavad//võljavõtte teie ees, naisi kuus ja kolm on meest// ansamblit vaos meil hoiab Maie, teda usaldada võime//täna tuleb teha jälle Vetsi Tallis väike pralle//egas sünnipäeva saa lihtsalt maha magada//. Esimeseks lauluks valisime „Sügise“, mida hakkasime toona esimesena õppima ja mis praeguseni meie üheks lemmikuks on. Kontserdi lõpetasime lauluga „Killadi-kõlladi“, mis paneb ka publiku kaasa plaksutama ja seekord

laulmagi.

Võluväl kattus söögilaud hea ja paremaga. Linnud sünnipäeva tordil lubasid aimata, et Kassaris on seitse aastat pesitsenud uus laululinnuliik - õilajad.

Ansambelis on üheksa liiget, kellest kõige auväärsemas eas on 82 aastane Asta ja pesamuna on 34-ne Elli, teised mahuvad sinna vahele. Erialadest on esindatud talupidaja, loomaarst, juurviljakasvataja ja kaks palgatöölist, ülejäänud on väljateenitud puhkusepõlve pidajad.

Meie repertuaaris on üle viiekümne laulu. Proovid toimuvad meil kord nädalas kaks tundi. Õpetuse eest oleme tänulikud Maive Ruuberile, kellel meie jaoks pikka meelt ja kannatlikkust on jätkunud. Iga aasta tuleb esinemisi 10-14 korda, seega keskmiselt kord kuus.

Täname Eesti Kultuurkapitali Hiiumaa Ekspertgruppi ja Käina Vallavalitsust toetuse ning Vetsi Talli peremeest-perenaist lahke vastuvõtu eest.

MTÜ Kassari Ratsamatkade aasta 2011

Takistussõiduga tegelemine on jõudnud Hiiumaal kõvasti edusamme teha. Tänavustel Ratsupäevadel Kärddlas tutvustati põgusalt ka teisi ratsaspordialasid: koolisõit, kestvusratsutamine, rakendisport ja kolmevõistlus.

Meie klubi tegeleb põhiliselt kolmevõistlusega, mis on väga mitmekülgne ratsaspordiala, nõudes nii takistussõidu, koolisõidu kui ka maastikukrossi läbimise oskusi. Võtsime osa ka kestvusratsutamise e. rännaku ja koolisõidu võistlustest.

Algajatega tegeleb Triinu Schneider, koolisõidu treeninguid viis suvel läbi Tallinlanna Birgit Nurmik.

Ratsaväljakud vajavad kapitaalremonti, kolmevõistluse takistused renoveerimist. Kõige suurem probleem on võistlustele minekuks transpordi ja autojuhi saamisega.

Parimad tulemused:

Mari-Liis Tammeleht hobusel Dimitri Donskoi EMV Juunioride kolmevõistluses II koht, Eesti Ratsaspordi Liidu poolt peetava Kolmevõistluse edetabelis 2011 juunioridele 7 koht

Joosep Tikk hobusel Orfei Leedu Vabariigi meister kolmevõistluses (I koht), Eesti Ratsaspordi Liidu poolt peetava Kolmevõistluse edetabelis täiskasvanutele 2011 II koht

Priidu Tikk hobusel Dimitri Donskoi noorte (kuni 21.aastased) MV kolmevõistluses Luunjas V koht, hobusel Abram Niitvälja karikal

kolmevõistluses ponide arvestuses III koht; EMV Ponidele kolmevõistluses hobusel Aramis IV koht; Eesti Ratsaspordi Liidu poolt peetava Kolmevõistluse edetabelis ponisõitjatele 2011 IV koht

Kärddla ratsupäevadel võisteldi ka takistussõidus. Kassaris toodi esikohad Joosep ja Orfei poolt kuni 110 cm parkuuris (osales 52 paari) ja Priidu ja Dimitri Donskoi poolt kuni 90 cm parkuuris (osales 37 paari)

Aga võimalusi on olnud veel ja neid kaotatud mitmeid, nagu spordis ikka....

P.S. Kassari (Nõtke talu) verrega neiu Kairit Kalbre, kelle ema Önne on olnud kunagi ka meie klubi liige, osales 9-10 detsembril Abu Dhabis noorte ja juunioride maailmameistrivõistlustel kestvusratsutamises ja lõpetas 120 km harjumatus kõrbekuumuses 44 kohaga. Distanti lõpetas 47 ja katkestas 28 ratsanikku. Kassari kanged naised ei ole ajalugu...

Täname kõiki kaasaaitajaid ja osalisi ja soovime kõikide unistuste täitumist uuel aastal!

Kassari Ratsamatkad

Kassari posist sai Leedu meister.

15.aastat trahterit Vetsi Tall – on seda vähe või palju?

Ester Tammis,
Platov
Vetsi Talli pererahvas

Toivo

vana tallihoone, kivi on seinal ukse kõrval, ehitusaasta 1843. Talli on hiljem, kui mõisaajad ümber said, kasutatud mitmel moel - küll loomalaudaks, heinaküüniks ja osa sellest ka mingil ajal elamuks.

Kaunis Kassarimaa oli meile juba varem südame külge kasvanud, aastaid käisime siin, küll seoses nõukaaegsete autorallide ja mitmevõistlustega ja sõpradel külas. (Pealegi on Toivo vana Hiiumaalt pärit, Reigist Hahkid,

Koht, millest jutt ja kus 15.aastat tegutsenud oleme, on Kassari mõisa

Neudahid – kirjapilt ei pruugi õige olla, hiljem kolisid Käina valda Moka külla – Uusmaad)

1996.a.veebruaries, kui me selle koha ostsime, oli lagunenud katuse ja tuule käes laksuvate ustega hoone kummituslik, ümbrus räämas... hinnatavad olid vaid koht ja iidised müürid. Ega me päris hästi algul ette kujutanudki, mida me sellest teha tahame ja kuidas me oma elu mandri ja Hiiumaa vahel jagama hakkame...

Sama aasta aprillikuul läks tööks, talli renoveerimiseks. Nimi „Vetsi Tall“ tundus õigena, sest nii seda kohta teati läbi aegade, viimase omaniku perekonnanimi oligi Vetsi. Mäletan hästi: oli jahe ja vihmane suvi, parandused niisketel kiviseintel ei tahtnud kuidagi kuivada...Soojaks läks alles poolest juulist... 17.juulil, avapidustustel lõõskas päike ja rahvast uudistama jätkus. Tallis saalis mängis ansambel. Köök oli väike ja roogade valik napp, ega olnud ka jookide valik kiita – raha lihtsalt ei jätkunud kauba sisseostmiseks.

Suvi sai otsa, mandril asjad kippusid käest. Uus väljakutse neelas kogu meie energia. Sai selgeks, et kahte jumalat teenida ei jõua. Tuli otsustada. Valisime Hiiumaa ja Kassari. Müüsisime mandril maha kogu maise vara ja oleme edasi panustanud ainult Vetsi Talli. Igal aastal oleme püüdnud midagi uut juurde teha: rajasime „tunniküla“, mis eriti lastele meeldib, tegime hoonele uue katuse ja renoveerisime järjest kogu katusealuse. Sajandivahetuseks saime valmis oma elamise ehk katusekambrid, seejärel tegime apartemendi külalistele. Seega saame meegi, küll vaid ühele seltskonnale pakkuda majutust aastaringelt.

Õunapuuaed, mis on 1,5 ha vajab pidevat hoolt.. Niisugune ta tänaseks ongi: Trahter, kus kolm söögisaali ja au sees juba teist aastat valdavalt talutoit. Nojah, friikartulid ja viinerid lihtsalt peavad olema, linnalapsed nagu muud ei söökski... Eelmisel aastal tegime PRIA toel oma Leivamaja, kus vanamoodne leivaahi, ehtne leivaastjas ja seal siis käsitööna valmivad vanaemade retseptide järgi

tehtud taluleivad. Vanaema talusaia pakume värske toormoosiga ja külma talupiimaga. Söö või ise! Katsetame, kaasajastame ja areneme...

Suvel käime toitu tegemas ka väliüritustel ehk moodsalt öeldes, pakume catering teenust.– selleks on meil kaks järelveetavat välikööki ja suured külmikud.

Juba kolmandat aastat on talli ees laupäeviti TÄIKA ehk vanakraamiturg, mis külalistele ja omadelegi huvi pakub. Ostetakse, müüakse ja vahetatakse. Oleme üles seadnud karbi, kuhu nii müüjad kui külalised saavad poetada pisut Kassari Haridusseltsi toeks. Et euro on teinud rahva kitsimaks, paistab siit hästi kätte.

Peod olid meil veel mõni aasta tagasi vägevad, kuid viimastel aastatel on Hiiumaa kultuurielu hästi arenenud – kontserte ja suurüritusi jätkub igaks nädalavahetuseks ja mitmekordselt-seetõttu kutsume ansambleid harve mini.

Küll aga võib reedel ja laupäeval hiline e. öine külaline meie juures saada süüa hommikuni.

Tööpäevad on suvel väga pikad: peame ju kolme kuuga teenima nii palju, et järgmise aastani ära elada ja midagi uut juurde luua... Püsikaadrit pidada ei saa (ületalve vaid üks töötaja), mistõttu igal kevadel uus töötajate värbamine ja koolitamine....Küllap nõustuvad kõik, kes maaturismiga tegelevad, et rikkaks selle tööga ei saa, küll aga pole ka põdemiseks põhjust, kui just hing lossi ei igatse... Ju on see üks äraelamise viise...

Suvi on Kassaris ilus, tihti vihma-vaene, aga kahjuks lühike. Aga juba septembris jääb saarel vaikseks ja kuigi meri on veel soe, on puhkused läbi ja läbi ka meie töomesilaste teenistus. Sügisel on saarel kaua soe, kuni lume tulekuni võib leida kukeseeni... Vähemalt meie kodu ümbert, mille aasta tagasi valmis saime.

Talvel on siin ikka väga vaikne, aga võrratult ilus. Siis on seda ilu aega märgata. Vaikusega oli esimestel talvedel raske harjuda... Astud majast välja ja kuulatad – mitte ainsatki heli...

Nüüd ma naudin juba seda rahu, lumevaiba puhtust ja neid ainsaid suusajälgi, mis ise talli poole sõites jätan. Võõrast autot näeb harva... Mis võiks küll olla see magnet, et turistid ka talvel tee siia leiaksid... Tormiilmad võivad mõnikord meretee ikka väga pikaks teha, vahel aga siia paariks päevaks vangigi jätta... Viimane juhtus 2005.a.jaanuaris, kui lõpuks torm küll vaibus, kuid meri oli tõusnud nii palju, et Rohukülas sadamakaid näha ei olnud... Me võime rääkida, et tuleb kasutada aega, kui jää mere kaanetab ja oh õnne! Saamegi jäätee! Oleme katsetanud, trahteri soojaks kütnud, sooja söögi valmis teinud ja ukсед valla löönud: sisse astud kaks – kolm seltskonda, kohvi jooma... Ei enamat. Vaja ju valges jääteele tagasi jõuda.

Talvel oleme püüdnud „naha toore hoida“ nädalalõpu pidudega. Teada lugu, et rahvaarv Hiiumaal väheneb ja lahkuvad just nooremad. Eks siis puhkame või ehitame midagi juurde. Talvel on aega ka külaelu vedamiseks, nii on vast kõige arusaadavam kodukandi tegemisi nimetada. Jõuame mandril elavatele sugulastelegi külla...

Oleme abikaasaga pärit Harjumaalt, Keila külje alt. Mina töötasin 20 aastat Tallinnas, abikaasa töötas Keilas, aga linnaelu pole juba loomuosaselt meie jaoks. Meile sobib siin, Hiiumaal. Ja me ei oskaks nimetada elamiseks paremat kohta, kui Kassari.

Aga korraga on talv otsa saanud, päike käib jälle kõrgelt ja on aeg suvehooajaks seadma hakata.

Oleme järgmisel aastaringil – seni, kui jaksame.

Aitäh kõigile, kes meie tegemistesse heatahtlikult on suhtunud!

Soovime tervist ja optimismi kõigile oma klientidele, aitäh olemast meiega kõik need aastad!

Suur tänu Vetsi Talli tänastele ja eilsetele töötajatele! Meie nõudmised Teile ei ole olnud madalad, ehk pigem kõrgemad, kui oskate ja jaksate...

Aitäh Teile, kui meie väikesele juubelile tulete!

Jõulujutud

Meenutades jõule

Lapsepõlv on ilus aeg, lapsepõlve jõulud kõige armsamad. Esimesed jõulud, mida mäletan, jäävad kaugete aegade taha. Olin vist viie aastane, kui pidin jõuluvana tulekuks laule ja luuletusi õppima. Mida võisin mina teada jõuluvanast? Arvatavasti saime me tol ajal pildi kokku panna räägitud ja kuulnud juttudest ning pühadeks saadud postkaartidest. Neid saadi ja saadeti vähe ning pärast pühi pandi albumisse. Küll olid need ilusad!

Jõuluvana tuligi jõululaupäeval peale pikka ootamist. Ei saani ega kuljuste kõlinal. Kuidas ta välja nägi, ei mäleta, aga tal olid tädi Anna silmad ja käed. Laul lauldud, salm loetud ja kingitused käes. Mida kingituseks sain? Vist kinda või sokipaari. Raamat või mänguasi oleks meelde jäänud. Ilusad jõuluõhtud on meelde jäänud naabrite juures Niidil. Neil oli raadio ja sinna mindi jõulujumalateenistuse ülekannet kuulama. Kuna kasvasin tädi peres, siis esimesel pühäl läksin oma päris koju ema, isa, õe ja vendade juurde.

Nüüd veel üks lapsepõlve mure ja mõistatus: kust kohast saadakse jõulukuusk? Kassari kodukarjamaal ja niidimetsas neid ju ei kasvanud. Küllap nad kaugelt heinamaalt heinakoorma otsas kohale jõudsid. Mõnikord üsna varakult ning siis tuli see laste eest ära peita. Muidugi me otsisime, aga tavaliselt ei leidnud.

Jõululaupäeval toodi kuusk tuppa ja ehetekarp kapi otsast alla. Ehtimine on praegugi ja oli ka siis laste töö. Mis töö – lihtsalt laste rõõm. Kuuserõõmu jagus kolmekuninga päevani.

Esimene teatrietendus, mida nägin, oli Kassari koolilaste jõulupidu 1939 aastal. Kõrge küünaltesse kuusk, päkapikkude ja lumehelbekeste tants, ilusad jõululaulud. See oligi viimane jõulupidu selle kooli ajaloos. Järgnesid sõjaaastad ja sõjajärgsed aastad. Minu kooliajal ei olnud ühtegi koolipidu. Jõule enam ei peetud ja nääripeod tulid hiljem. Kodused jõulud jäid ikka. Kuusk toas ja söögilaud rikkalikum kui tavaliselt. Sõja ajal sai küünlaid lambarasvast ise tehtud, see oli aeganõudev töö. Neid kasutati ka „tattnina“ lampide asemel. Aja möödudes asusid näärid esikohale: näärivana, nääripidu ja nääri koolivaheaeg. See aeg jääb juba minu laste lapsepõlve, kodused jõulud olid ikka ka siis.

Nüüd algab jõuluootuse aeg juba novembris. Soovin rahulikke jõule kõigile!

Valve Toompere (Vaku)
s.1931

Saladuslik kuusepuu ja naerev jõuluvana

Jõulud ei olnud meie peres usupühad, vaid kodune olemine. Tööd, atlitused lõpetatud, saunas käidud, laud kaetud. Sellel õhtul külalisi ei oodatud, peale jõuluvana. Lamp põles hommikuni. Toit oli laual – arvati, et kadunukesed külastavad kodu. Õhtul hilja käidi laudas loomadele leiba andmas.

Ettevalmistused pühadeks algasid varakult. Tavaliselt tapeti siga. Isa pruulis õlle ja pani astjasse kalja käima. Keedeti sülti. Suurem töö oli makkide ehk tanguvorstide tegemine. Verivorste ei tehtud. Piparkookide asemel küpsetati siirupikooke. Siirupi keetmine oli väga täbar töö. Seda keedeti õllemeskist või suhkrupeetidest. Siirupit pidi kogu aeg segama ja tuli ei tohtinud äge olla. Tavaliselt jäeti see töö vanemate laste valvata. Siirupitaignast vormiti kuud, tähed, kuused jne. kuidas kellelgi välja tuli.

Meie, lapsed, ootasime seda aega, millal kuusepuu saladuslikult akna alla ilmub. Kunagi me ei näinud, kes selle akna alla tõi! Lisaks veel kohevad oksad välisukse ette laotas, et oleks hea jalgu pühkida. Igal aastal lubasime vennaga selle saladuse jälile saada, aga ei saanud, sest nii palju huvitavat oli köögis teha. Selgus tuli alles aastate pärast kui olime vanemaks saanud. Kassaris kuuski jõulupuuks ei kasvanud.

Kuusk toodi tuppa jõulu-

laupäeval. Okstele riputasime õunu, kooke, uhkeid „pulgakomme“. Küünlajalad olid männikäbidest otstega. Kuusk ehitatud mindi sauna. Sauna pörandal olid laotatud värsked õled ja see tegi olemise väga mõnusaks. Sauna järel süüdati küünlad ja istuti lauda. Laulsime jõululaule ja eks lastelgi olid salmid-laulud selgeks õpitud. Ootasime jõuluvana ja kingitusi. Hirm oli südames, natuke sai seda jõuluvana ikka kardetud ka, sest tavaliselt oli ta väga rangete ja valju häälega. Ja sealt ta trampides tuligi, suure lambanahkse kasuka ja mütsiga, pikk habe ees, käes kepp ja kott üle õla ning haraline vits vöövahel. Laulsin oma „Püha öö“ väriseval häälel ära, sain jõuluvanal kiita ja kaks kingipakki. Oi üllatust, üllatust – pakkides olid värvilised pliiatsid, rasvakriidid, suur joonistusvihik ja kleidiriie. Need olid 1944 aasta jõulud.

Isa palus jõuluvana söögilauda keha kinnitama. Uudistasin parajasti oma pakkide sisu kui kuulsin jõuluvana suure häälega naeru lagistamas. Naer oli tuttav. Mõtlesin, et järgmisel aastal ma jõuluvana enam ei karda. Suuremaks kasvades sain aru, et südamlikult naerja oli naabri Marta.

Häid jõule kõigile!

Vaike Kutser (Vaku)
s.1938

TÄNAME ANNETAJAJID, KES ON

..... toonud asju loteriisse: HIIVI- LIIVI
MUGAMÄE, JAAK SAAR, URVE TSIRIT
ja LEIDA ARON

.....toetanud Lepa Anna Sukasäart:
ANU HÜLG, URVE TSIRIT, JAAK SAAR
ja JÜRI REBANE

.....toetanud Kassari haridusseltsi
tegevust: TIJU KOPLI, KALJU HÜLG, EVI
SADUL, MAIVO SADUL, JAAK SADUL,
VELLO SUURVÄRAV, RAIT ROOSI ja
VELLO VANN.

Täname sind, TOOMAS RISTI, kes sa
annetasid haruldase pitsatiga „Kassare
Rahvaraamatukogu“ raamatu Kassari
haridusseltsile.

Täname teid EVI SADUL ja KALEV
VAIM, kes te annetasite mitmeid üle
saja aasta vanuseid ajakirju Kassari
haridusseltsile.

TÄNAME VABA- TAHTLIKKE

Suvel oli võimalus külastada raa-
matukogu ka laupäeviti. Suur tänu
vabatahtlikele: Evi Sadul, Margit Juur,
Linda Tikk, Tiia Karapetjan, Hiivi-Liivi
Mugamäe, Ulvi Mets, Urve Kääramees,
Tiiu Kopli, Säde Põllu, Tõnis Niimann,
Leonora Kääramees, Merike Niimann,
Maarja Niimann, Maimu Kruus, Anu
Hülg, Inga Mikk .

Vilge, Inga

JÕULUD

24.detsembril
kell 10 Kassari
Pühapäevakooli jõulupidu
rahvamajas
kell 14 jõulujumalateenistus
Mäeltse palvemajas
kell 15 jõulujumalateenistus
Kassari kabelis

25.detsembril
kell 14 jõulu esimese püha
teenistus Mäeltse ja Ühtri
palvemajas.

LOENG

Esmaspäeval 16.01 kell 18 Kassari rah-
vamajas loeng „Kuidas oma käsitööd
turustada.“ Räägib Ly Kaups

KINGITUD RAAMATUD 2011

1. VALVE MÖLDER
R. Stout "Mõrvakolmnurk"
R. Stout "Mustad orhideed"
2. KALJU HÜLG
A. Speer "Mälestused"
J. Grisham "Hagejate kuningas"
3. MAIE RUUBER
L. Meri "Hõbevalgem"
4. VILJA SAAR
A. Kivirähk "Mees, kes teadis ussisõnu"
H. Murre "Romantilise mehe jutud"
5. ASTA HOLLMANN
H. Grabbi "7 retke isamaale"
6. ESTER TAMMIS, NEEME TAMMIS, MARGE
TAMMIS, TOIVO PLATOV
H. Palamets "Eesti Vabadussõja lugu"
7. ANSAMBEL „ÕILAJAD
"Marie Underi luule"
8. RUTH VAIM
J. Puusaag "Jumala rahutooja"
9. MARIS VARIK
H. Melville "Moby Dick"
A. Mäik "Läänemere isandad"
P. Vesilind "Eestlane igas sadamas"
E. Zola "Nana"
K. Pruul "Isamaa suvi"

- S. Vegesack "Balti tragöödia"
M. Guiliano "Prantslannad ei lähe paksuks"
M. Gressor "Kõigi aegade mälestusväärseid
armulugusid"
M. Bank "Jahi ja kalapüügi käsiraamat tütar-
lastele"
- S. Montefiore "Meelespeaonaat"
N. Mitford "Armastust otsimas"
J.F. Jacobsen "Barbara"
M. Binchy "Viirpuumets"
W. Collins "Naine valges"
L. Marklund "Studio Sex"
A. Christie "Miss Marple"
T. Hardy "D'Urberville'de Tess"
B. Burnard "Hea maja"
M. Senate "Jane käib kohtamas"
10. TIINA PÖRK
M. Kilumets "Kersti Kreismann"
11. MAIE NITTIM
A. Sebold "Ninu armsad luud"
"20 India muinasjuttu"
M.A. Kelam "Kogu südamest"
A. Tarand "Kiri ei põle ära"
H. Meri "Tagasivaateid veerevast vagunist"
M. Binchy "Viirpuumets"
I. Allende "Fortuna tütar"

- I. Fowles "Prantsuse leitnandi tütar"
K. Fimberg, A. Hannula "Austraalia"
I. Irving "Garpi maailm"
E. Holm "Rännud Lõunaristi alt"
12. MAARJA NIIMANN
N. Hill "Mõtlemist muutes rikkaks"
13. EVI SADUL
W.J. Mann "Maailma esimene filmistaar"
P. Purje "Jüri Krjukov"
H. Coben "Igavikku haihtunud"
14. VIRVE ja ENDEL KIISA
"Elu kurvistel radadel"
15. MAIVO SADUL
A. Solpenitsõn "Vähktõvekorpus"
16. AINA KASE
O. Remsu "Ungern-Sternberg-sõjajumal"

Suur tänu kõikidele, kes te kinkisite raamatuko-
gule uued raamatud. Suured tänud ka vanade
raamatute annetajatele.

Külastage raamatukogu esmaspäeviti ja
kolmapäeviti. Samas võimalus tellida raamatuid
Käina Raamatukogust. Olemas ka kooli kohus-
tuslikku kirjandust.

Vilge, Inga

Mõtisklus hingede ajast

Sügisel on kurvad tuuled, nukker lehesadu. lilid tantsitamas purpurseid vahtraid – maa täis kulda ja vaske. Kastanite okaskerad. Õunapuulatvadest potsatamas punapõksed vareste maitstud ubinad. Tuhlimaale laotatud sõnniku ja korstnast tulev puusuitsu lõhn.

Mändide mihakoori sekkumas lammaste määgimine, hobuste hirnatused ja koerte hauked. Siilike lakkumas trepikõrvale pandud piima.

Taeva ööhamel sädelemas hõbedased tähenööbid. Hommik mässimas udusalle kadakate kaela. Kalapaadid popsumas päiksesse. Tuul merelt, kakuaamis siplemas loomus.

Lumetang palistamas peenraserva, jäätunud rohi krõmpsumas jalge all. Saialillede kollane sõõr astrite reas.

Meigas kudrutamas hõbepajus. Valgepõsk-lagled einestamas orasepõllul.

On küpseim aastaaeg.

Minetades värvinäituse looduses, elustuvad need taaskord sahvris, aidas ja keldris, kevadeni.

November ongi mõtlik kuu. Kabelikell kuulutamas püha päeva. Künlavalgus kutsumas hingelinde koju. See on Eestimaa sügis minu kodukohas Kassarimaal.

2. november 2010

2010 aasta oli kuulutatud lugemise aastaks

Head inimesed, kes te loete seda lehte, kingime Kassari raamatukogule laste ja täiskasvanute uudiskirjandust. Üks raamat pole palju. Peale läbilugemist saaksid teisedki meie lugemisrõõmust osa. Kokku teeb see üle kolmesaja uue raamatu meie lugejaskonnale! See on tubli panus, kui saame lisaks Hiiu-aast ja hiidlastest, aga ka hiidlaste kirjutatut. Huvipakkuv on Eesti Päevalehe sari „Eesti mälu“.

Juba kingitud ja üldse raamatute osas saab teavet ja nõu raamatukoguhoidjatelt Ingalt esmaspäeviti ja Vilgelt kolmapäeviti kella 10-18 telefonil 4697222.

Välja andnud Kassari Haridusselts

Kontakttelefon 4697 222

Ilmub kaks korda aastas.

Kokku kirjutanud Inga Mikk ja Vilge Elmi,

fotod Merike, Maarja ja Carmel-Anette Niimann, Linda Tikk, kujundanud Urmas Lauri.